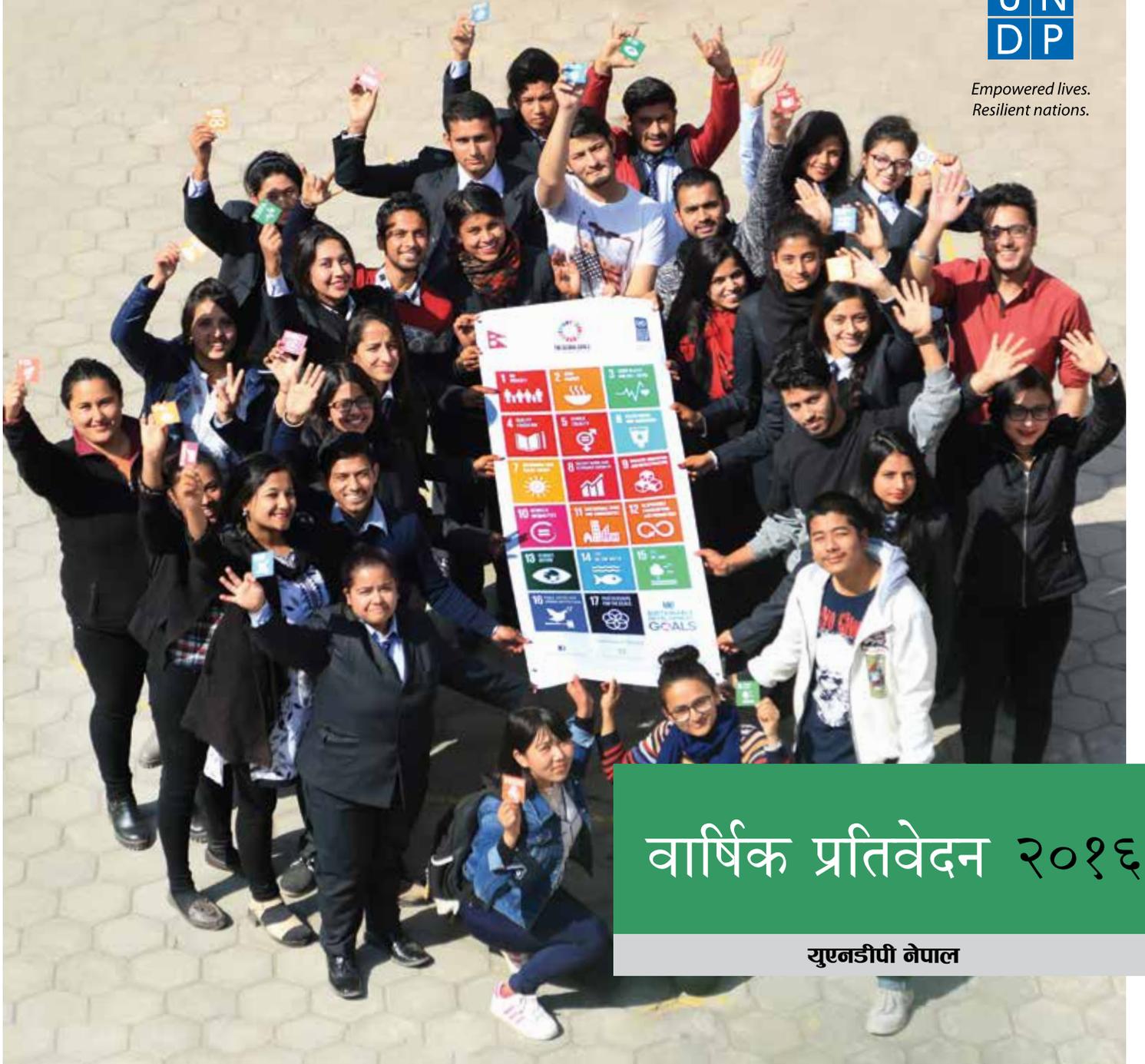

संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम

Empowered lives.
Resilient nations.

वार्षिक प्रतिवेदन २०१६

युएनडीपी नेपाल

↑ मुखपृष्ठ : दिगो विकास
लक्ष्यसम्बन्धी अन्तर्क्रियापछि
सामूहिक तस्वीर खिचाउँदै युवा ।
© लक्ष्मीप्रसाद डाखुसी /
युएनडीपी नेपाल

विषयसूची

प्राक्कथन	५	खण्ड ३	
तथ्याङ्कमा सन् २०१६ का मुख्य उपलब्धिहरू	६	उत्थानशिलता प्रवर्द्धन	३०
परिचय	८	विषेश फिचर : पुनर्निर्माणका लागि एनआरएलाई सहयोग	३७
		फिचर : जलवायु अनुसार खेती, परिवर्तित यथार्थलाई आत्मसाथ	३९
दिगो विकास लक्ष्यहरू	१०		
		खण्ड ४	
खण्ड १		लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको प्रवर्द्धन	४०
गरिबी न्यूनीकरण तथा दिगो विकास प्रवर्द्धन	१२	फिचर : विपद् प्रतिकार्यमा अपाङ्गतालाई प्राथमिकता	४३
फिचर : युएनडीपी सद्भावना दूत मिसेल इयोबाट हौसला	१९		
		संयुक्त राष्ट्रसंघीय स्वयंसेवक कार्यक्रम	४६
खण्ड २		युएनडीपी नेपाल र संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रणाली	४८
समावेशी तथा लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था प्रवर्द्धन	२०	आर्थिक सहयोगका स्रोत तथा साम्बेदारी	५०
फिचर : नेपालमा शान्तिका १० वर्ष	२७		
		योगदान पुऱ्याउने साम्बेदारहरू	५२
		युएनडीपी नेपालको स्थलगत उपस्थिति	५३

प्राक्कथन

सन् २०१६ नेपालका लागि नयाँ आरम्भको वर्ष थियो। सन् २०१५ को भूकम्पले देशमा विनाश र बेथितिको अत्यासलामदो वातावरण बनाएको थियो। यो अवस्थामा सुधार ल्याई देशलाई अगाडि बढाउन उल्लेखनीय परिवर्तनको तयारी तथा प्रयास सन् २०१६ मा सुरु भए। यो वर्ष राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणले आफ्नो काम थाल्यो। भूकम्पपीडितका लागि पुनर्लाभको काम अधि बढ्यो। नयाँ संविधान जारी भएसँगै शासकीय सुधार प्रयास सुरु भए र देशले दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनका लागि आधार तयार गऱ्यो।

सन् २०१६ को सुरुवातबाटै सक्रिय भएको प्राधिकरणले वर्षको अन्त्यसम्म ४ लाख ५० हजारभन्दा बढी भूकम्प प्रभावित जनताले भत्किएको वा क्षतिग्रस्त घर पुनर्निर्माणनिमित्त राहत रकम पाए। प्राधिकरणले भवन निर्माण मापदण्ड तर्जुमा गर्नुका साथै भूकम्प प्रतिरोधात्मक घर निर्माणनिमित्त इन्जिनियरको सुपरीवेक्षण अनिवार्य गरायो। युएनडीपीले पुनर्निर्माण र भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा दीर्घकालीन पुनर्लाभ कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको प्राधिकरणको क्षमता अभिवृद्धिनिमित्त सहयोग गऱ्यो।

नयाँ संविधानअनुसार नेपाललाई संघीय राज्यमा रूपान्तरण गर्न एक विस्तृत संक्रमणकालीन योजना आवश्यक छ। संविधानले सबै नेपालीको मानव अधिकार सुनिश्चित गर्दै संक्रमणकालीन न्याय, सार्वजनिक सेवा सुविधाको प्रवाह, विकेन्द्रीकरण र लैंगिक समानतासम्बद्ध सवाललाई सम्बोधन गरेको छ। नेपालको पुरानो साभेदारका रूपमा युएनडीपीले संविधानको कार्यान्वयनसँग सम्बन्धित विभिन्न विषय सम्बोधन गर्न र नेपाललाई अभि बढी समावेशी बनाउन सहयोग उपलब्ध गराएको छ।

विश्वव्यापी रूपमा दिगो विकास लक्ष्य अनुशरण गरेयता राष्ट्रिय प्रतिवेदन तयार पार्ने राष्ट्रहरूमा नेपाल अग्रपंक्तिमा थियो। यो राष्ट्रिय प्रतिवेदन सन् २०१६ को मध्यमा संयुक्त राष्ट्रसंघमा प्रस्तुत गरियो। यो प्रतिवेदन दिगो विकास लक्ष्यको योजना र कार्यान्वयननिमित्त आधार बन्ने देखिन्छ। दिगो विकास लक्ष्यअनुकूल अधि बढ्ने नेपालको प्रयासमा युएनडीपीले निरन्तर सहयोग गरिरहेको छ। मूलतः दिगो विकास लक्ष्यबारे सार्वजनिक सूचना र चेतना अभिवृद्धि, त्यसको स्थानीयकरण, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा प्रतिवेदन निर्माणको क्षेत्रमा यो सहयोग केन्द्रित छ।

एजेन्डा २०३० को प्रारम्भिक चरण भए पनि नेपालले युएनडीपी र युएन परिवारको सहयोगमा राष्ट्रव्यापी दिगो विकास लक्ष्यसम्बन्धी अभिमूखीकरण कार्यक्रम आरम्भ गरेको छ। नेपालले सन् २०१७ को संयुक्त राष्ट्रसंघीय आर्थिक तथा सामाजिक परिषद्मा प्रस्तुत गर्नका लागि दिगो विकास लक्ष्य योजना तयार गरिरहेको छ। यसका साथै १४ औं ३ वर्षे कार्ययोजना पनि नेपालले जारी गरिसकेको छ। यिनै उपलब्धिका साथ नेपालले आफ्नो विकास लक्ष्य र प्राथमिकता पहिचान गर्दै तिनको प्राप्तिका लागि मार्गप्रशस्त समेत गरिसकेको छ।

सन् २०१६ युएनडीपीका लागि परिवर्तनको समय थियो। अनि आजसम्मका सबै उपलब्धिबारे विचार-विश्लेषण गर्ने महत्वपूर्ण मौका पनि। प्राप्त सफलता र अनुभवका आधारमा भावी योजना तर्जुमा गर्नु अर्को महत्वपूर्ण पाटो हो। संयुक्त राष्ट्रसंघले प्रत्येक ५ वर्षमा सरकार अनुकूल लक्ष्य तथा कार्य योजना निर्देशित गर्ने खाका विकास गर्दछ। नेपालमा सन् २०१७ मा हाल चालु वर्तमान कार्य योजना (खाका) अन्त्य हुन्छ। युएनडीपी र संयुक्त राष्ट्रसंघले संक्रमणकालको तयारीका लागि उपलब्धिमापनका साथै सन् २०१८ देखि २०२२ सम्म पूर्वानुमाननिमित्त विस्तृत पुनरावलोकन गऱ्यो। सोही समयमा युएनडीपीले संयुक्त राष्ट्रसंघीय कार्ययोजनाको रूपमा एकैसाथ सञ्चालन हुने नयाँ राष्ट्रिय कार्यक्रम तयारी गर्दै छ।

यो महत्वपूर्ण घडीमा युएनडीपी र संयुक्त राष्ट्रसंघले आफ्नो साभेदार नेपालसँग नयाँ अध्याय थालनी गरेको छ। सन् २०१६ लाई फर्केर हेर्दा युएनडीपीको योगदानबाट नेपालको विकास एजेन्डाको आधारशीला निर्माणमा सघाउ पुगेको छ। साथै नयाँ संविधानको कार्यान्वयन, भूकम्पपछिको पुनर्लाभ तथा पुनर्स्थापना एवं दिगो विकास लक्ष्यको पूर्ण कार्यान्वयनमा टेवा पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ। हामी पुनः हाम्रा साभेदार नेपाल सरकार र जनता लगायत सबै दातृ निकायलाई धन्यवाद दिँदै आगामी दिनमा पनि सहकार्य जारी राख्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछौं।

रेनो मेयर
युएनडीपी राष्ट्रिय निर्देशक

मेलरी जुलियान्ड
युएन आवासीय संयोजक तथा
युएनडीपी आवासीय प्रतिनिधि

गरिबी न्यूनीकरण

३५,८००

व्यक्तिका लागि नयाँ रोजगारी सिर्जना गर्दै २८,७०० भन्दा बढी लघु उद्योग स्थापना

१५१ सामुदायिक संरचनाको पुनर्स्थापनाबाट

१००,०००

भूकम्प प्रभावित जिल्लाका व्यक्ति लाभान्वित

१४,६००

व्यक्ति विभिन्न जीविकोपार्जन कार्यक्रमबाट प्रत्यक्ष लाभान्वित

शासकीय अवस्था

५३१,५००

भन्दा बढी नागरिक बायोमेट्रिक मतदाता नामावलीमा थप, हालको कुल मतदाता संख्या १ करोड ४० लाख

तथ्याङ्कमा

१० लाख

भन्दा बढी व्यक्तिमा नयाँ संविधानप्रतिको चेतना अभिवृद्धि

७३,०००

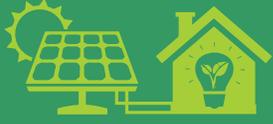
व्यक्ति (६०% महिला) ले कानुनी सूचना तथा सहायता पाए

१२.६ लाख

भन्दा बढी नागरिक (महिला तथा पिछडिएका समुदाय लगायत) प्रत्यक्ष रुपमा समावेशी स्थानीय विकास योजना प्रक्रियामा सहभागी

उत्थानशिलता प्रवर्द्धन

५३,५००

घरधुरीको साना जलविद्युत र सौर्य ऊर्जा प्रणालीमार्फत नवीकरणीय उर्जामा पहुँच

८३

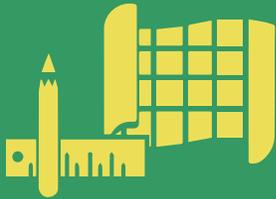
सरकारी कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था तथा विद्यालयहरूमा सौर्य ऊर्जा प्रणाली जडान

१८०,०००

भन्दा बढीको सहभागितामा ७३२ अनुकूलनसम्बन्धी क्रियाकलाप १४ जिल्लामा सम्पन्न

उपलब्धिहरू*

स्थानीय निकायको वार्षिक योजनामा समायोजित

८०%

परियोजनाहरू (१४५,८१९ मध्ये ११७,०९५) वडा नागरिक मञ्चबाट सिफारिश गरिएका थिए

८३,००

जोखिममा परेका मानिसहरू (४१५ महिला) र ३१८ सरकारी अधिकारी (३२% महिला) हरुलाई बाढिपहिरो जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम प्रदान

८५,०००

मिटर

सिंचाइ कुलो निर्माण गरी ४७४.७ हेक्टर जमिन सिंचित

सुर्खेत, चितवन, सिन्धुपाल्चोक र दोलखाका

१७,००० घरधुरी

सामुदायमा आधारित विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जीविकोपार्जन सहयोग कार्यक्रममार्फत लाभान्वित

*युएनडीपीले अन्य विकास साभेदारहरूसँगको सहकार्यमा नेपाल सरकार तथा नेपाली जनतालाई सहयोग गर्दछ। यहाँ प्रस्तुत गरिएका सबै आँकडा सरकारको नेतृत्व वा युएनडीपीको सहयोगमा सञ्चालित आयोजना वा अन्य विकास साभेदारहरूसँगको सहकार्यमा युएनडीपीद्वारा प्रत्यक्ष कार्यान्वयन गरिएका आयोजनाका हिस्सा हुन्।

परिचय

युएनडीपीले सन् २०१६ मा नेपालमा महत्वपूर्ण परिवर्तनसँगै द्वन्द्वपछिको आवश्यकतालाई ध्यान दिँदै जारी कार्यक्रमहरूमा परिमार्जन गरेको छ । नयाँ संविधान जारी भएको अवस्थामा दिगो विकास लक्ष्यअनुसार समयानुकूल नयाँ कार्यक्रमहरू ल्याएको छ ।

† युएनडीपीद्वारा त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा आयोजित दिगो विकास लक्ष्यसम्बन्धी छलफलमा सहभागी कृषि तथा पशु विज्ञान क्याम्पस, रुपन्देहीका विद्यार्थीहरू ।
© कमलराज सिदेल / युएनडीपी नेपाल

मेडेपले

३५,८००

व्यक्तिका लागि नयाँ रोजगारी सिर्जना गर्दै २८,७०० भन्दा बढी लघु उद्योग स्थापना गरेको छ ।

युएनडीपीले सन् २०१६ मा नेपाल सरकारलाई गरिबी न्यूनीकरण, दिगो विकास प्रवर्द्धन तथा पिछ्छाडएका समुदाय उत्थानमा सहयोग पुऱ्यायो । भूकम्पका कारण सन् २०१५ मा नेपालमा गरिबी न्यूनीकरणका प्रयासहरू अवरुद्ध भएका थिए । साना व्यवसाय तथा संघसंस्था पुनर्स्थापनामा धेरै समय तथा स्रोत खर्च हुँदा मानिसहरू जीविकोपार्जनका नयाँ अवसरबाट वञ्चित भएका थिए । त्यस्तो अवस्थामा युएनडीपीको सहयोगमा १३ हजार नयाँ साना व्यवसायमार्फत् करिब २० हजार जनाका लागि नयाँ रोजगारी सिर्जना भयो । विगतमा गरिबीको रेखामुनि रहेका १ हजार २ सय व्यक्तिले रोजगारी पाए । यसैबीच सबैजसो मझौला व्यवसायीको आमदानीसमेत वृद्धि भयो । यस अतिरिक्त जलस्रोत, बजार तथा सिंचाई प्रणालीमा समेत सुधार आयो । यसले गर्दा हजारौं अति गरिब मानिसको आमदानीमा वृद्धि भई उनीहरूको जीवनस्तरमा सकारात्मक असर पऱ्यो ।

युएनडीपीले नयाँ संविधानको मर्मअनुरूप सरकारलाई संघीय राज्यव्यवस्था कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याएको छ । संघीय संरचना अवलम्बन गर्ने क्रममा सबै सरकारी तहमा प्राविधिक सहयोगका अलावा विभिन्न कार्यक्षेत्रमा समावेशीकरण एवं मानव अधिकार थप सुनिश्चित गर्न युएनडीपीले सहायता गरेको छ ।

नेपाल जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावको ठूलो जोखिम छ । प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण र स्थानीयस्तरमा अनुकूलनलाई प्रोत्साहित गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई युएनडीपीले उच्च प्राथमिकतामा राख्यो । युएनडीपीको अर्को महत्वपूर्ण काम भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण सही रूपमा अघि बढाउन सहयोग गर्नु थियो । सरकारद्वारा स्थापित राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणलाई बृहत् सहयोग प्रदान गर्ने क्रममा युएनडीपीले पुनर्लाभ तथा पुनर्निर्माणका क्रममा देखापर्ने प्रकोपको जोखिम न्यूनीकरणनिमित्त आवश्यक विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध

युएनडीपीका सबै कार्यमा दिगो विकास लक्ष्यलाई समायोजन गरिएको छ ।

गराएको थियो । यो वर्षको सबैभन्दा महत्वपूर्ण उपलब्धि समुद्र सतहदेखि ५ हजार १० मिटर उचाइमा अवस्थित इम्जा हिमतालमा सञ्चालन गरिएको परियोजना हो । उक्त परियोजनाले इम्जा हिमताल फुट्ने जोखिम न्यूनीकरण गरी ८७ हजार स्थानीयबासी र पर्यटकलाई ताल फुटेर हुन सक्ने प्रभावित प्रकोपबाट जोगाउने काम भएको छ ।

नेपालले एजेण्डा २०३० को उत्साहजनक सुरुवात गरिरहेँदा दिगो विकास लक्ष्यलाई युएनडीपीका सबै कार्यक्रममा समावेश गरियो । जसमा दिगो विकास लक्ष्यबारे जानकारी गराउन र त्यो एजेण्डामा सबैको भूमिका आवश्यक रहन्छ भन्ने सचेतनानिमित्त वर्षभरि नै आवश्यक गतिविधि सञ्चालन गरिए ।

१. गरिबीको अन्त्य

दिगो विकास लक्ष्यहरू

SUSTAINABLE
DEVELOPMENT GOALS

२. भोकमरीको अन्त्य

३. स्वस्थ र सम्मुन्नत
समाज

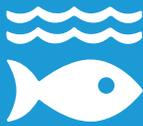
४. गुणस्तरीय शिक्षा

५. लैङ्गिक समानता

६. स्वच्छ पानी तथा
सरसफाई७. स्वच्छ ऊर्जामा
सहज पहुँच८. मर्यादित रोजगार तथा
आर्थिक वृद्धि९. उद्योग, पूर्वाधार र
नवीन सिर्जना

१०. असमानता न्यूनीकरण

११. दिगो शहर र
समुदायहरू१२. जिम्मेवारपूर्ण उपभोग
तथा उत्पादन१३. जलवायु परिवर्तनमा
तत्काल पहल१४. जलमूनिको जैविक
विविधताको संरक्षण१५. जमिनमाथिको जैविक
विविधताको संरक्षण१६. शान्ति, न्याय र
सशक्त निकाय१७. लक्ष्य प्राप्तिका लागि
सामूहिकदारी

विश्वले सन् २०१५ को अन्त्यतिर विश्वव्यापी रूपमा दिगो विकासका १७ वटा महत्वपूर्ण लक्ष्यहरू अवलम्बन गर्‍यो । दिगो विकास लक्ष्यले गरिबी, समानता र जलवायु परिवर्तन एवं तिनका अन्तरसम्बन्धित जटिल चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गर्दछ । दिगो विकास लक्ष्य अवलम्बन गरेको पहिलो वर्षमै नेपालले सम्बद्ध मुद्दाहरूमा सशक्त कार्यान्वयन प्रक्रिया सुरु गर्‍यो । यसबाट युएनडीपी र संयुक्त राष्ट्रसंघका विभिन्न निकायहरूको सहयोगमा १५ वर्षे विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न महत्वपूर्ण आधार प्राप्त भयो ।

सन् २०१६ मा दिगो विकास लक्ष्यको प्रतिवेदन प्रकाशन गर्ने विश्वकै पहिलो राष्ट्र नेपाल हो । वर्तमान विकाससम्बन्धी विस्तृत विवरण एवं दिगो विकास लक्ष्यको प्रारम्भिक आधार उक्त प्रतिवेदनमा उल्लेख छ । प्रतिवेदनले दिगो विकास लक्ष्य कार्ययोजना र कार्यान्वयनलाई प्रमुख आधारका रूपमा प्रस्तुत गरेको छ । सन् २०१६ मै संयुक्त राष्ट्रसंघले नेपालमा योजना निर्माण र कार्यान्वयननिमित्त दिगो विकास लक्ष्य कार्य समूह गठन गरी काम थाल्यो । युएनडीपीको पनि यसमा सहकार्य रहेको थियो ।

एजेण्डा २०३० को एक अंश दिगो विकास लक्ष्यले गरिबी, असमानता, जलवायु परिवर्तन लगायतका विश्वका चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गरेको छ ।

↓ दिगो विकास लक्ष्यबारे विद्यार्थीसँग अन्तर्क्रियाका क्रममा विभिन्न धर्मका गुरुहरू ।
© गोपाल श्रेष्ठ / युएनडीपी नेपाल

विश्वव्यापी लक्ष्यतर्फको पहिलो खुड्किलो भनेकै सबै सरोकारवालालाई यसका बारे यथोचित जानकारी सम्प्रेषण गर्नु हो । यसमा जनचेतना महत्वपूर्ण हुन्छ । यसै सन्दर्भमा युएनडीपीले सन् २०१६ मा जनतालाई विकासका मुद्दामा सहभागी गराउँदै देशव्यापी छलफल शृंखला चलायो । शृंखलाबद्ध छलफलमा विश्वव्यापी लक्ष्य प्राप्त गर्न युवाको भूमिका, जलवायु परिवर्तन र अनुकूलन, लैङ्गिक समानता, युवा तथा स्वयंसेवा, नयाँ सिर्जना, प्रविधि र विकाससम्बन्धी बृहत् विषय समावेश थिए । संयुक्त राष्ट्रसंघ, युएनडीपी र तिनका साभेदार संस्थाले दिगो विकास लक्ष्यबारे सार्वजनिक चेतना अभिवृद्धि गर्दै विभिन्न अन्तरक्रिया र प्रदर्शनी सम्पन्न गरे । यी गतिविधिको मूल उद्देश्य दिगो विकास लक्ष्यको सन्देश अधिकतम जनतामाभ पुऱ्याउनु थियो । अर्थात् एजेण्डा २०३० मा आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्न निमित्त प्रत्येक नागरिकलाई प्रेरणा दिलाउनु थियो ।

दिगो विकास लक्ष्यबारे थप जानकारी प्राप्त गर्न

www.SDGsinNepal.org वा फेसबुक

(@SDGsinNepal) र ट्विटर (@SDGNepal) हेर्नुहोस् ।

गरिबी न्यूनीकरण तथा दिगो विकास प्रवर्द्धन

सबै ठाउँबाट सबै प्रकारका गरिबीको अन्त्य गर्ने दिगो विकास लक्ष्य १ अन्तर्गत समेटिएको गरिबी न्यूनीकरण युएनडीपीले विश्वभरि गर्ने धेरै मध्येको एक प्रमुख काम हो । नेपालको सन्दर्भमा गरिबी न्यूनीकरणको प्रयासमा केही महत्वपूर्ण उपलब्धि हासिल भए पनि गरिबी कायमै रहेकोले यसको पूर्णरूपमा उन्मूलनका लागि बहुआयामिक अवधारणा आवश्यक रहेको छ । गरिबी न्यूनीकरणको क्षेत्रमा हासिल गरेका प्रगति स्वागत योग्य भएता पनि सन् २०१५ मा गएको विनाशकारी भूकम्पका कारण विकास लक्ष्यलाई प्रभाव पार्दै जीविकोपार्जनका कार्यक्रम, प्रशिक्षण र शिक्षा र सामुदायिक संरचनामा असर पारेको थियो, जसले गर्दा धेरै नागरिक थप गरिबीको चपेटामा परेका थिए । युएनडीपीको प्रारम्भिक पुनर्लाभ प्रयासले विपद्को नकारात्मक प्रभावलाई कम गरेर सन् २०१६ मा सरकार र समुदायलाई सुधारको बाटोमा अघि बढ्न सहयोग गर्‍यो । लाखौं नागरिकलाई लाभ प्राप्त हुने सीप तालिम, अल्पकालीन रोजगारी र उद्यम विकास, सुधारिएको स्थानीय संरचना र वित्तीय सेवामा बढ्दो पहुँचमार्फत् युएनडीपीका परियोजनाले अधिकतम रूपमा गरिब मैत्री नीति र संस्थागत कार्ययोजना निर्माण गर्न प्रयास गरेका छन् ।

रोजगारी सिर्जना र लघु उद्यमको भूमिका

लघु उद्यमले रोजगारी सिर्जना गर्नुका साथै सामाजिक सम्बन्धलाई सुदृढ गर्न र समुदायमा असामनता अन्त्य गर्न उल्लेखनीय भूमिका निर्वाह गरेको छ। यसले आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याएको छ। युएनडीपी र अष्ट्रेलियाको परराष्ट्र तथा उद्योग विभागको आर्थिक सहयोगमा सन् १९८८ देखि सञ्चालनमा आएको लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेडेप) हाल चौथो चरणमा छ। सन् २०१८ सम्ममा नेपाल सरकारले यस कार्यक्रमको पूर्णरूपमा स्वामित्व लिनेछ।

सन् २०१६ मा मेडेपले १३ हजार लघु उद्यमी तयार गर्नुका साथै २५ हजार रोजगारी सिर्जना गरी कुल ८१ हजार ६ सय लघु उद्यमी बनाएको छ। यस कार्यक्रम

↑ अल्लोबाट हस्तकला बनाउन सिकदै दोलखाका महिला।
© युएनडीपी नेपाल

मेडेपले सन् २०१६ मा १३ हजार लघु उद्यमी स्थापित गर्दै

१५,०००

नयाँ रोजगारी सिर्जना गरेको छ

अन्तर्गत लगभग ७०% लघु उद्यमी महिला र आदिवासी जनजाति रहेका छन्। यस मध्येमा ११ हजार १ सय ८६ लघु उद्यमीहरूको आयआर्जनमा सकारात्मक परिवर्तन आएको छ भने १ हजार ५ सय ३६ गरिबीको रेखाबाट माथि उक्लेका छन्।

यस कार्यक्रमले लघु उद्यमीलाई ऋण उपलब्ध गराउन लघु उद्यम संस्थासँग मिलेर बैंक र वित्तिय संघसंस्थाहरूसँग सहकार्य गरेको छ। डेनिस सरकार र इन्टेलको आर्थिक सहयोगमा मेडेपले भूकम्प प्रभावित ४ जिल्लामा शीघ्र उद्यम तथा जिविकोपार्जन पुनर्लाभ आयोजना कार्यान्वयन गरेको छ। यस परियोजनाले कुल ६ हजार ८ सय नयाँ लघु उद्यमी बनाउनुका साथै ४१ वटा साभ्ना सुविधा केन्द्र निर्माण गरी लघु उद्यमीहरूलाई सुरक्षित रूपमा काम गर्ने स्थान बनाई दिएको छ।

यसै गरी, मेडेपअन्तर्गत अष्ट्रेलिया सरकारले लगानी गरेको शीघ्र उद्यम तथा जीविकोपार्जन पुनर्लाभ कार्यक्रमले थप ८ हजार ५ सय लघु उद्यम सिर्जना गर्नुका साथै पुनर्लाभका लागि तत्काल सहायता उपलब्ध गरायो । यसबाट परियोजना मार्फत सहयोग प्राप्त गर्ने उद्यमीको कुल संख्या १४ हजार ८ सय भएको थियो । सन् २०१५ को भूकम्प लगत्तै शुरु गरिएको यस कार्यक्रमको समापन सन् २०१६ को मध्यमा भएको थियो ।

मेडेपले सरकारी कर्मचारीहरूलाई सिप अभिवृद्धि गर्न मद्दत गरेको छ । सरकारले गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेडेप)लाई १४औँ राष्ट्रिय तीन वर्षे योजनामा मेडेपको ढाँचा समायोजन गरेको छ । साथै हालै संसदले पारित गरेको उद्योग ऐन २०७३ मा यस मेडेप कार्यक्रमको सिफारिस अनुरूप लघु उद्यमीलाई औद्योगिक अंगको रूपमा पहिचान गरी उनीहरूलाई पाँच वर्षका लागि कर छुटको व्यवस्था र ५ सय अमेरिकी डलरभन्दा कम कारोबार गर्नेलाई मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)मा पनि छुटको व्यवस्था गरेको छ । मेडेपले आफ्नो कार्यक्रम चालु रहेका ६९ जिल्लामध्ये ६४ वटामा इन्टरनेटमा आधारित व्यवस्थापन सूचना प्रणाली सञ्चालन गरेको छ ।

सामुदायिक संरचनाको पुनर्स्थापनाद्वारा जीविकोपार्जनमा सुधार

सन् २०१५ मा गएको विनाशकारी भूकम्पले नेपालका विपन्न नागरिकको जीविकोपार्जन तथा उनीहरूको जोखिमपूर्ण जीवनस्तर अवस्थालाई उजागर गरेको छ । यस सन्दर्भमा सामुदायिक संरचना तथा जीविकोपार्जन पुनर्स्थापना कार्यक्रमले संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रमको शीघ्र पुनर्स्थापना

↑ युएनडीपी नेपालले सिँचाइ-कुलो, पोखरी जस्ता सामुदायिक संरचना निर्माणमा मद्दत गरेको छ ।
© युएनडीपी नेपाल

प्रयासलाई अधि सारेको छ । भूकम्पबाट प्रभावित नागरिक विशेषगरी आधारभूत सेवाहरूमा कम पहुँच भएका ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गर्दै आएका समुदाय, रोजगारी तथा जीविकोपार्जनका विकल्पहरू गुमाएका व्यक्तिहरूलाई सहयोग पुऱ्याउने विषय कार्यक्रमले समावेश गरेको छ ।

यो कार्यक्रम मरीशस सरकार, इन्टरनेसनल मेडिकल कर्प्स तथा वृज हेड फाउन्डेसनको आर्थिक सहयोगमा सञ्चालित छ । यस कार्यक्रमले जिल्लामा रहेका सरकारी निकायसँगको विशेष समन्वय, सहकार्य तथा साभेदारीमा साना सिँचाइ कुलो, संकलन/बजार केन्द्र, खानेपानी संरचना र बाटो जस्ता विभिन्न सामुदायिक पूर्वाधारको पुनर्स्थापना गरिरहेको छ । सन् २०१६ मा यस कार्यक्रमले भूकम्पबाट अति प्रभावित मध्येका दोलखा, सिन्धुपाल्चोक, काभ्रेपलाञ्चोक, रसुवा, र नुवाकोटमा १ सय ५१ वटा भौतिक संरचनाहरूको पुनर्निर्माण कार्य सम्पन्न गरेको छ । यसबाट १८ हजार ६ सय ४० घरधुरी लाभान्वित भएका छन् । यस बाहेक 'कामका लागि नगद' योजनाअन्तर्गत यस कार्यक्रमले २६ हजार ७ सय ३४ व्यक्तिलाई प्रत्यक्ष रोजगारी दिएको छ ।

१५१ सामुदायिक संरचनाको पुनर्स्थापनाबाट
१८,६४०
घरधुरी लाभान्वित

समुदायको जीविकोपार्जन सुधारमा अभू बढी तीव्रता ल्याउन यस कार्यक्रमले भूकम्प प्रभावित ५ जिल्लाहरूमा १ सय ६ वटा जीविकोपार्जन सहयोगी कार्यक्रम पनि सञ्चालन गर्दै आएको छ । यसबाट कुल १४ हजार ६ सय ६७ व्यक्तिहरू प्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित भएका छन् । यस कार्यक्रमअन्तर्गत सुधारिएको प्रविधि, बजारमा पहुँच, क्षमता अभिवृद्धि र उत्पादन प्रवर्द्धनजस्ता कार्यहरू समेटिएका छन् ।

प्रभावकारी विकासमा समन्वय

अन्तर्राष्ट्रिय सहायताको प्रतिबद्धतासँगै नेपालले ती सहायताको सही उपयोग गर्न आफ्ना निकायहरूलाई थप चुस्त र सबल बनाउदै लगेको छ । यस प्रयासमा गत वर्ष युएनडीपी नेपालले डीएफआईडी र युएनडीपीको आर्थिक सहयोगमा प्रभावकारी वित्तीय तथा समन्वय आयोजना मार्फत सरकारलाई आवश्यक सहयोग गरेको छ ।

↑ युएनडीपीद्वारा निर्मित दूध संकलन केन्द्रमा सद्भावना दूत मीसेल ड्यो ।
 @ लक्ष्मीप्रसाद डाखुसी / युएनडीपी नेपाल

सन् २०१६ मा युएनडीपीले भूकम्प अति प्रभावित जिल्लाहरूमा १ सय ५१ भौतिक संरचना पुनर्निर्माण गरेको छ ।

सन् २०१६ मा सरकारी, विकास साभेदार तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाका २ सय २० भन्दा बढी व्यक्तिहरूलाई विकास सहायता सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन तथा सहायता साक्षरता बारेका विविध विषयमा तालिम प्रदान गरियो । तालिमबाट सुदूर पश्चिम, मध्यपश्चिम तथा पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सरकारी कार्यालयका कर्मचारीसमेत लाभान्वित भए ।

यसै गरी विकास सहायता प्रतिवेदन, द्विमासिक सूचनापत्र र सूचना व्यवस्थापन निर्देशिका प्रकाशन गरी सहायता परिचालनसम्बन्धी जानकारीमूलक सूचनाहरू सरोकारवाला समक्ष पुऱ्याइएको थियो । अर्थ मन्त्रालयको अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता समन्वय महाशाखाको सहायता व्यवस्थापन कार्यलाई सहज र प्रभावकारी बनाउन स्तरीय परिचालन कार्यप्रणाली परिमार्जन गरी प्रकाशन गरियो ।

तथ्यमा आधारित नीति निर्माणमा सुदृढीकरण

प्रभावकारी योजना र नीतिहरूले देश विकासमा देखिएका समस्याहरू सम्बोधन गर्न मद्दत गर्दछन् । तसर्थ, नेपालमा पनि त्यस्ता योजना तथा नीतिहरूको निर्माण तथ्यमा आधारित भएर गर्नुपर्दछ भन्ने मान्यता स्थापित हुँदै आएको छ । यस किसिमको अभ्यास प्रवर्द्धन गर्न संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम, बेलायती अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग र राष्ट्रिय योजना आयोगले संयुक्त रूपमा 'राष्ट्रिय योजना, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन क्षमता सुदृढीकरण आयोजना' सन् २०१३ देखि कार्यान्वयन गर्दै आएका छन् । यस आयोजनालाई राष्ट्रिय योजना आयोग र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागलाई गरिब मैत्री तथ्यमा आधारित नीति निर्माण र योजना तर्जुमा गर्ने, राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिको विकास गर्ने जिम्मा दिइएको छ । साथै आवश्यक नीतिनिर्माण गरी सम्प्रेषण गर्ने पनि आयोजनाको कार्या देशमा उल्लेख छ ।

सन् २०१६ मा यस आयोजनाले तथ्याङ्कको क्षेत्रमा 'मार्गदर्शक नमूना आकार निर्धारण गर्ने एक खाका' को

निर्माण र प्रकाशन गर्न सघाएको थियो । यस खाकाले नेपालमा हुने सबै किसिमका राष्ट्रिय सर्भेक्षणहरूमा नमूना क्षेत्र निर्धारणमा सहयोग गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । त्यस्तै उपभोग र श्रमबारे 'तेस्रो घरपरिवार सर्भे' को प्रतिवेदन प्रकाशन गर्न सहयोग गऱ्यो । यस प्रतिवेदनले राष्ट्रिय लेखाको अनुमान गर्न सहयोग गरेको छ । यी माथिका प्रतिवेदनका अतिरिक्त आयोजनाले 'नेपालमा आधिकारिक तथ्याङ्क प्रणालीसम्बन्धी सन्दर्भ पुस्तिका' तयार गर्न सहयोग गऱ्यो । यस पुस्तिकाले नेपालमा तथ्याङ्कबारे नीतिनिर्माता, उत्पादक र प्रयोगकर्ताबीच समान धारणा र बुझाई बनाउन मद्दत गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

नेपालले दिगो विकास लक्ष्य (२०१६-२०३०) अवलम्बन गरेको छ र यसले नेपालको आगामी १५ वर्षको विकासलाई दिशानिर्देश गर्नेछ । दिगो विकास लक्ष्यका उपलब्धिहरू अनुगमन गर्न र प्रतिवेदन तयार गर्न एक बलियो सम्प्रेषण प्रणालीको आवश्यकता छ । तसर्थ, यस आयोजनाले राष्ट्रिय योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई दिगो विकास मैत्री बनाउने कार्यमा सहयोग गरेको थियो ।

↓ सिमी बाली भित्र्याउँदै
जुम्लाकी महिला ।
© युएनडीपी नेपाल

दिगो विकास लक्ष्य ८- उत्थानशील संरचना निर्माण, समावेशी तथा दिगो औद्योगीकरण प्रवर्द्धन एवं नवीन खोजको प्रोत्साहन

युएनडीपी नयाँ माध्यमबाट समस्या समाधान गर्न प्रतिबद्ध छ। सन् २०१६ मा युएनडीपीले आफ्ना सबै कामको आधार स्तम्भमा नयाँ तरिकालाई केन्द्रमा राखी काम गरेको थियो।

युएनडीपीले गत वर्ष अल्लो निर्माणमा आवश्यक रेशा तयार गर्ने उपकरणको विकासमा सहायता प्रदान गरेको थियो, जुन सन् २०१७ मा देशव्यापी हुनेछ। नयाँ प्रविधिले स्रोत र खर्च न्यूनीकरण गर्नुका साथै काम प्रभावकारी बनाई सुनाफा अभिवृद्धि गर्दछ। सन् २०१६ को आरम्भमा सामाजिक विकासमा नवीनतम सोच र प्रविधिको खोज र प्रयोगका लागि विश्वव्यापी रूपमा हुने छलफल र अन्तरक्रिया नेपालमा पनि आयोजना गरियो, जसले भूकम्पपछिको पुनर्निर्माणमा पुनःप्रयोगमा ल्याइने ईटा र भवन निर्माण अनलाइन अनुमति प्रणालीजस्ता नयाँ विधिबारे इन्जिनियरिङ विधाका १ सय विद्यार्थीलाई एकसाथ जुटाई छलफल गरेको थियो। पुनर्निर्माणमा युवाको भूमिका, लैङ्गिक सवाल र महिला सुरक्षाका सवालमा प्रविधि र सिर्जनाको समिश्रण गर्दै युएनडीपीले माइक्रोसफ्ट सँगको साझेदारीमा वर्षभरि विभिन्न कार्यक्रम गरेको थियो। जलवायु परिवर्तन सम्बोधन गर्ने क्रममा युएनडीपीले सगरमाथा क्षेत्रको मौसमबारे जानकारी प्रदान गर्ने सुचना प्रणाली जडान गर्नुका साथै उत्पादन वृद्धिमा सुधार ल्याउन र प्रकोपबाट जोगिन किसानका लागि स्मार्ट फोन एप प्रयोगमा ल्याएको थियो।

पर्वतमा अल्लो उत्पादन गर्ने मेसिन जडान गर्दै प्राविधिक।
© युएनडीपी नेपाल

© लक्ष्मीप्रसाद डाकुसी / युएनडीपी नेपाल

फिचर

युएनडीपी सद्भावना दूत मिसेल इयोबाट हौसला

युएनडीपीका सद्भावना दूतका रूपमा मिसेल इयोले काठमाडौं आसपासमा रहेका भूकम्प प्रभावित गाउँहरूको भ्रमण गरेर त्रास र पीडामा रहेका व्यक्तिहरूलाई हौसला प्रदान गर्नुभयो । नेपालमा गएको भूकम्पको प्रत्यक्ष अनुभव गर्नुभएकी प्रख्यात सिने कलाकार इयोले सन् २०१६ को जुलाईमा युएनडीपीको सद्भावना दूतका रूपमा नेपाल भ्रमण गर्नुभएको थियो ।

‘नेपालीको दृढताबाट म प्रभावित र अचम्मित भएको छु,’ युएनडीपीको सहायतामा सञ्चालन भएका भूकम्प पुनर्लाभ प्रयासबाट सामान्य जीवनमा फर्किएका विभिन्न समुदायसँगको भेटमा इयोले भन्नुभयो, ‘उनीहरूको हौंसामा फल्कने सरलता र कडा मिहेनत गर्ने जाँगर हामी सबैका लागि प्रेरणाको स्रोत हो ।’

युएनडीपी नेपालका राष्ट्रिय निर्देशक रेनो मेयरले त्यस अवसरमा भूकम्पबाट प्रभावित समुदायलाई सशक्त बनाउन सहयोग गरिरहेको उल्लेख गर्दै भन्नुभयो, ‘मिसेलले सिनेमामा प्रायः संघर्षशील महिलाको भूमिका निर्वाह गर्नुभएको छ । उहाँले नेपालमा वास्तविक संघर्षशील महिलाहरूसँग भेटघाट गर्न पाउनुभयो । गतवर्षको भूकम्पको त्रासदीपछि नेपाली महिला र सबै भूकम्प पीडितले कति संघर्ष गरे भन्नेबारे आफैले देख्नुभयो ।’

नेपालको भ्रमणपछि सद्भावना दूत इयोले अति जोरिखम्मा रहेका

लक्ष्मीप्रसाद डाखुसी / युएनडीपी नेपाल

व्यक्तिलाई दैनिक जीवनयापन गर्न र जीवीकोपार्जनका लागि आवश्यक खानेपानी उपलब्ध गराउन १ लाख ८० हजार अमेरिकी डलर सङ्कलन गर्नुभएको थियो । भ्रमणपछि ब्रीज हेड फाउण्डेसन मार्फत प्रभावित क्षेत्रमा आवश्यक खानेपानी योजनाहरूको निर्माणको लागि यो रकम हस्तान्तरण गरिएको थियो । इयोले आफ्नो नेपाल भ्रमणको क्रममा उच्च तहका नेपाली सरकारी अधिकारीहरूसँग पनि भेटवार्ता गर्दै भविष्यमा विनाश र क्षति न्यूनीकरणका लागि गरिने तयारीमा लाम्जो डिनुभयो ।

काठमाडौंमा सांसदहरूसँग भेट गर्दै इयोले विपद् आउनु अघि गर्ने तयारीबारे आफ्नो धारणा राख्नुभयो । ‘भूकम्पको त्रासदीपूर्ण अनुभवबाट मलाई थाहा भयो कि डरलाग्दो अवस्था आउनु भन्दा धेरै पहिले

तयारी गर्नुपर्ने कार्य महत्वपूर्ण रहेछ,’ इयोले भन्नुभयो, ‘प्राकृतिक विपद्को सामना गर्न र पुनर्लाभ लिन देशभरका समुदाय तयारी रहनु भन्ने मा संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम प्रयासरत छ ।’

नेपालको दिगो विकासका लागि विपद् प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण कार्य महत्वपूर्ण हो । यो दिगो विकास लक्ष्यको पनि एक अभिन्न अंग हो । यो लक्ष्य विश्वको नेतृत्व पत्तिकले पारित गरेर यसै वर्ष कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । दिगो विकास लक्ष्यले विश्वव्यापीरूपमा गरिबी र असमानता अन्त्यका लागि नागरिकको सुन्दर भविष्य निर्माण गर्न साभ्ता अवधारणा अघि सारेको छ ।

नेपालमा गरिबी, असमानता र जलवायु परिवर्तनलाई सम्बोधन

गर्नको लागि विश्वव्यापी लक्ष्यको कार्यान्वयन गर्नु युएनडीपी नेपालको प्राथमिकता नै हो । युएनडीपी सद्भावना दूतको रूपमा इयोले यी लक्ष्य प्राप्त गर्नका लागि चेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यमा महत्वपूर्ण योगदान गर्दै आउनु भएको छ ।

‘हामी सबै हातेमालो गरौं, शक्ति एकात्रित गरौं र नेपाललगायत विश्वका अरु देशमा पनि यी विश्वव्यापी लक्ष्यहरूलाई वास्तविकतामा परिणत गरौं,’ इयोले नेपाल भ्रमणका क्रममा भन्नुभयो, ‘हामीले मिलेर सुन्दर भविष्य निर्माण गर्न सक्छौं, जहाँ धनी वा गरिब, प्रत्येक समुदाय भविष्यमा प्रकोप सामना गर्न सक्नु । उनीहरू जलवायु परिवर्तन लगायत भविष्यमा आइपर्ने अन्य सबै प्रकारका चुनौतीको सामनाका लागि सक्षम र सबल रहन सक्नु ।’

समावेशी तथा प्रभावकारी लोकतान्त्रिक शासनको प्रवर्द्धन

सन् २०१५ मा संविधान जारी भएपछि नेपालमा सुशासनको नयाँ युग शुरु भएको छ । नयाँ संविधानले सरकारका निकायहरूमा सकारात्मक सुधार ल्याई लोकतान्त्रिक शासन पद्धति सुदृढ बनाउने छ । यसबाट सेवामूलक सार्वजनिक प्रशासनको विकासका लागि मार्ग प्रशस्त भएको छ । युएनडीपी यस दिशामा नेपाल सरकारलाई सघाउन निष्पक्षरूपमा संवाद गर्ने वातावरण सिर्जना गरी समावेशी निर्णय पक्रियालाई बढावा दिन प्रतिबद्ध छ । सामाजिक सद्भावलाई प्रभावकारी बनाउन र मानवअधिकारको प्रवर्द्धन गर्न युएनडीपी प्रतिबद्ध रहँदै आएको छ । यी सबै प्रयासहरूले विधिको शासन एवं नागरिक सुरक्षालाई सुदृढ बनाउने आशा गरिएको छ ।

कानुनी सूचना तथा सेवा पहुँचमा वृद्धि

राष्ट्रिय कानून, नीतिगत एवं संस्थागत संरचनाहरूको व्यवस्थित र योजनाबद्ध परिवर्तनबाट मात्र नेपालमा कानुनी शासनको सुदृढीकरण सम्भव छ। त्यसले सर्वसधारणको न्यायमा पहुँच, शान्ति, विकास र मानवअधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन सम्भव बनाउँछ।

नीतिगत र संस्थागत परिवर्तनले न्याय प्रणालीमा समानतामूलक र सबैको पहुँच थप सुनिश्चित गर्दछ। कानुनी शासन तथा मानवअधिकार संरक्षण प्रणाली सबलीकरण कार्यक्रमले नेपाल सरकारलाई न्याय क्षेत्रको सुधारमा सहयोग गर्दै आएको छ। यस कार्यक्रमले नेपालको सर्वोच्च अदालतमा न्यायमा पहुँच आयोगको स्थापना र यसको कार्यगत सुदृढीकरणका लागि सहयोग गरेको छ। यस आयोगले अदालती काम कारवाहीमा प्रयोग हुने विभिन्न निवेदनका ढाँचाहरू बनाई निःशुल्क सेवा प्रदान गर्दै आएको छ। यसले सेवाग्राहीलाई विभिन्न कानुनी सेवा दिन सजिलो बनाएको छ।

यस कार्यक्रममा युएनडीपी, फिनल्याण्ड, डेनमार्क र नर्वे सरकार लगायतका दातृ निकायको सहयोग रहेको छ। यस कार्यक्रमले केन्द्रीय कानुनी सहायता समिति र १० जिल्लाका सामाजिक कानुनी सहायता समितिलाई प्राविधिक र आर्थिक सहयोग गर्दै आएको छ। सन्

७३ हजार भन्दा

बढी मानिसले

युएनडीपी

नेपालको

सहयोगमा कानुनी

सूचना तथा

सहायता लिएका

छन्।

↓ प्रधानन्यायाधिश शुशिला कार्की र अन्य अधिकारीहरू भ्रष्टाचारका विषयमा कानूनका विद्यार्थीसँग छलफल गर्दै।
@ लक्ष्मीप्रसाद डारखुसी / युएनडीपी नेपाल

२०१४ देखि हालसम्म सञ्चालनमा रहेको यस परियोजनाले हालसम्म १५ हजार ५ सय ९३ जना व्यक्तिलाई (५९% महिला) कानुनी सहायता उपलब्ध गराई सकेको छ। हालसम्म परियोजनाले देशका २३ जिल्ला अदालतमा स्थापना गरेको सूचना कक्षबाट ८७ हजार ९ सय ६३ जनाले (३८% महिला) सेवा लिएका छन्। यस्तो सेवाबाट लाभान्वित हुने सेवाग्राहीमा अधिकांश सीमान्तकृत तथा पछाडि पारिएका समुदाय छन्।

सन् २०१६ मा १९ हजार ७ सय २९ जनाले जिल्ला अदालतमा स्थापना भएको सूचना कक्षबाट कानुनी सूचना तथा सल्लाह प्राप्त गरेका छन्। यस कार्यक्रमको सहयोगबाट २०१६ मा मात्र ४० जना (२५ महिला) युवा वकिलहरू कानुनी पेशामा प्रवेश गर्न सफल भएका छन्। यसका साथै कार्यक्रमले विधायन समिति, कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, नेपाल कानून आयोगलगायतका निकायहरूलाई पनि नयाँ संविधान, अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डहरू र बदलिएको परिस्थिति अनुरूप कानून परिमार्जन गर्न समेत सहयोग गर्दै आएको छ। सन् २०१६ मा यस कार्यक्रमले देवानी संहिता, फौजदारी संहिता तथा महिला र दलितसँग सम्बन्धित १० वटा कानून परिमार्जन गर्न सहयोग गरेको थियो।

मानवअधिकार प्रवर्द्धनका लागि क्षमता अभिवृद्धि

संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम र राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगबीच लामो समयदेखि साभेदारी रहिआएको छ।

नेपालमा मानवअधिकारको संरक्षण तथा संवर्द्धन गर्ने महत्वपूर्ण कार्यदेशसहित एक स्वतन्त्र संवैधानिक निकायको रूपमा राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको स्थापना भएको हो। युएनडीपीद्वारा सञ्चालित रणनीतिक योजना सहयोग परियोजनाको लक्ष्य राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि

गर्नु हो । परियोजनाले आयोगलाई संविधानद्वारा प्रदत्त मानवअधिकारको संरक्षण तथा संवर्द्धन प्रभावकारी बनाउन सहयोग गर्ने जिम्मेवारी र नेपालले अनुमोदन गरेका मानवअधिकारसँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि अनुरूप राष्ट्रले पूरा गर्नुपर्ने दायित्व पूरा गरेको सुनिश्चित गर्न सहयोग गर्नु हो ।

सन् २०१६ मा युएनडीपीले आयोगको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरी रणनीतिक योजना (२०१५-२०२०) ले निर्धारण गरेका कार्यहरू सम्पादन गर्न कर्मचारीलाई तालिम प्रदान गरी योजना निर्माण तथा कार्यसम्पादन प्रभावकारी बनाउन सहयोग गरेको छ । यसअन्तर्गत आयोगका १६ कर्मचारीलाई मानवअधिकारका विषयमा प्रशिक्षक तालिम दिएको थियो । परियोजनाद्वारा सञ्चालित विभिन्न तालिम, गोष्ठीहरूको परिणाम स्वरूप आयोगका केन्द्रीय तथा क्षेत्रीय कार्यालयको जनशक्ति थप सक्षम भएका छन् । उनीहरू मानवअधिकार अनुगमन, अनुसन्धान तथा बाह्य पहुँच विस्तार गर्नुका साथै मानसिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको मानव अधिकार प्रवर्द्धन, न्यायमा पहुँच विस्तार, उजुरी फर्छ्योर्ट गरी मानवअधिकार सम्बन्धी थुप्रै विषयमा अनुगमन गर्न सक्षम भएका छन् । विशेषतः नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि अनुरूप पूरा गर्नुपर्ने दायित्व अभ्य प्रभावकारी रूपमा पूरा गर्न आयोगको जनशक्ति सक्षम भएको छ ।

स्थानीय निकायका वार्षिक योजनामा समायोजित

८०%

परियोजना वडा नागरिक मञ्चबाटै सिफारिश गरिएका थिए ।

स्थानीयस्तरमा गरिने योजना तर्जुमा प्रक्रियामा १२ लाख ६० हजार नागरिक, विशेष गरी महिला, बालबालिका र विपन्न समूह र तीनका सामुदायिक संस्थाहरू सक्रियताका साथ सहभागी भएका थिए ।

काठमाण्डौमा आयोजित मानव अधिकार फिल्म महोत्सवमा उत्साहजनक सहभागिता रह्यो ।
 © लक्ष्मीप्रसाद डाल्खुसी / युएनडीपी नेपाल

स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम

संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले १४ वटा विकास साभेधार संस्थाहरूको सहयोगमा 'स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम' सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ । कार्यक्रमको निरन्तर प्राविधिक सहयोगले स्थानीय शासन प्रक्रियामा नागरिकहरूको उल्लेखनीय सहभागितामा उल्लेखनीय वृद्धि भएको छ । स्थानीयस्तरका निर्णय प्रक्रियामा आधिकारिक रूपमा नागरिकहरूको संलग्नता वृद्धि गर्ने उद्देश्य अनुरूप ९८ प्रतिशत स्थानीय निकायहरूले (गाविस र नगरपालिका) वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशाला बैठक सञ्चालन गरी नागरिकहरूलाई स्थानीयस्तरका योजना तथा निर्णय प्रक्रियामा प्रत्यक्ष रूपमा संलग्न गराएको छ । स्थानीयस्तरमा गरिने योजना तर्जुमा प्रक्रियामा १२ लाख ६० हजार नागरिक, विशेष गरी महिला, बालबालिका र विपन्न समूह र तीनका सामुदायिक संस्थाहरूको सक्रिय सहभागिता थियो । फलस्वरूप, वडा नागरिक मञ्चहरूले माग गरेका कूल योजना तथा कार्यक्रममध्ये ८० प्रतिशत साना आयोजनाहरू स्थानीय निकायको वार्षिक योजनामा समावेश भएका छन् । यसैगरी स्थानीय निकायहरूका लक्षित वर्ग कार्यक्रम अन्तर्गत महिला, बालबालिका तथा सिमान्तकृत वर्गका लागि पनि स्थानीयस्तरबाट माग भई आएका कार्यक्रममध्ये ४९ प्रतिशत महिला केन्द्रित छन् भने ४२ प्रतिशत विपन्न समूह केन्द्रित कार्यक्रमहरू परेका छन् ।

सामाजिक परिचालन कार्यक्रमअन्तर्गत सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा पछि परेका वर्गहरूका लागि गरिबी नक्सामा बाट अति विपन्न भनी पहिचान भएका गाउँ बस्तीहरूमा १० हजार ९ सय ७६ नागरिक सचेतना केन्द्रहरू सञ्चालन गरी २ लाख ९४ हजार ८ सय ११ (८७.४ प्रतिशत महिला) जना नागरिक सचेतना केन्द्रका सदस्यहरूले साप्ताहिक रूपमा सञ्चालन हुने छलफलमा सहभागी भए । नागरिकका काम कर्तव्य र अधिकार, सेवा प्रवाह गर्ने निकायहरू,

सत्यतथ्य पत्ता लगाउने प्रणाली

सन् २०१६ मा युएनडीपीले सत्यप्रतिको अधिकार सम्बन्धी १०औं अन्तर्राष्ट्रिय दिवसको अवसरमा संक्रमणकालीन न्याय स्रोत केन्द्रको पुनर्स्थापना गर्‍यो। युएनडीपीले अनौपचारिक सत्य पत्ता लगाउने प्रणालीबारे अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन आयोजना गरेको थियो। द्रष्टृ पीडितहरूको १७ संस्थाको छाता संगठन, द्रष्टृपीडित साभ्ना सञ्चसँगको साभ्नेदारीमा युएनडीपीको संक्रमणकालीन न्याय परियोजनाले उक्त सम्मेलन आयोजना गरेको थियो।

हालसम्म व्यवहारमा प्रयोग नभएको सत्य पत्ता लगाउने प्रक्रियामा पीडितहरू सहभागी होउनु भन्ने उद्देश्यले सम्मेलनको आयोजना गरिएको थियो। विश्वभरका प्राज्ञिक विशेषज्ञ र अभ्यासकर्ताको भेलामा नेपालका द्रष्टृसँग सम्बन्धित समुदायका १ सय ५० सदस्यहरूले द्रष्टृपछिको अवस्थाबाट सिक्न र सत्य साटासाट गर्न अवसर प्राप्त गरेका थिए। समूहगत छलफलमा सत्य पत्ता लगाउने परम्परागत विधि, सत्य बताउने सम्बन्धमा कलात्मक अवधारणा, अनौपचारिक सत्य बताउने क्रममा प्रविधिको प्रयोग र अन्तर्राष्ट्रिय अनुभवबाट पाठ सिक्नेजस्ता विषय समावेश थिए।

सेवा प्राप्तिका पक्रिया, राज्यले तय गरेका विपन्न वर्गमुखी नीतिहरू, सामाजिक विसंगति र समाजमा त्यसको प्रभावजस्ता विषयहरूमा आधारित भई सामाजिक रुपान्तरणका लागि क्रियाशील रहेका छन्, जसको फलस्वरूप यी नागरिकहरू अहिले आफ्नो समुदायमा विद्यमान समस्याहरूको आपसमा बसेर छलफल गर्ने, बाल विवाह, बोक्सी प्रथा, जातीय भेदभावजस्ता कुप्रथाको अन्त्य गर्ने, आयआर्जनका गतिविधि सञ्चालन गर्ने, सामुदायिक पूर्वाधार र वातावरण संरक्षणमा भाग लिने र सामाजिक सदभाव वृद्धि गर्ने जस्ता कार्यमा सक्रियरूपमा क्रियाशील छन्।

नयाँ संविधान र सार्वजनिक प्रशासनमा सुधार

नेपाल सरकार हाल केन्द्रीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहमा प्रशासन पुनर्संरचना गर्ने चुनौतीपूर्ण कार्यमा व्यस्त छ। नयाँ संविधान कार्यान्वयन गर्ने क्रममा आउन सक्ने चुनौतीहरू सामना गर्न तथा त्यसलाई समाधान गर्न युएनडीपीले नेपाल सरकारलाई शासकीय सुधारका लागि सहयोग उपलब्ध गराई रहेको छ। सार्वजनिक प्रशासनको तयारी आयोजना मार्फत् शासकीय सुधारको सहयोग प्रदान गरिएको हो।

↑ आफ्नो पीडा पोह्दै
द्रष्टृपीडित।
@लक्ष्मीप्रसाद डाकुसी
/ युएनडीपी नेपाल

नेपाल सरकार
यतिखेर केन्द्रीय,
प्रादेशिक र स्थानीय
तहको प्रशासन
पुनर्संरचना गर्दैछ।

सन् २०१६ मा यस आयोजनाका प्रयासहरू नयाँ संविधान बमोजिम सरकारको कार्य क्षेत्रहरू विशेषतः शिक्षा, न्याय तथा कानून, कृषि र स्वास्थ्यलगायत विभिन्न क्षेत्रमा प्रशासन पुनर्संरचनाको कार्यमा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउन केन्द्रित थियो। नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भइसकेको यस आयोजना अन्तर्गतको कार्य विभाजनसम्बन्धी प्रतिवेदनले देश संघीय संरचनामा रुपान्तरण हुने दिशामा मार्गदर्शन गर्नेछ। आयोजनाले सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालयसहित सम्बन्धित सरकारी साभ्नेदार संस्थाहरूसँग मिलेर काम गरिरहेको छ।

सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमार्फत् आयोजनाले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्राविधिक सहयोगबाट कार्यशैलीको विश्लेषण, सङ्क्रमणकाल व्यवस्थापन, संस्थागत प्रबन्ध/व्यवस्था र वित्तीय विकेन्द्रिकरणका लागि अवधारणात्मक/विधि-शास्त्रीय आधार विकास गर्न पनि पर्याप्त ध्यान दिएको थियो।

यसका साथै यस आयोजनाले लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीमैत्री कार्यस्थलसम्बन्धी नीतिको मस्यौदा तयार गर्ने तथा लोकसेवा आयोगको प्रवेश परीक्षामा महिला तथा सीमान्तकृत समूहको सहभागिताका लागि अभिमुखीकरण तालिमको व्यवस्था गर्ने गरी नेपालको निजामती सेवामा समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्न परियोजना केन्द्रित रहेको थियो।

समावेशी मतदानबाट आवाजहरूको सम्बोधन

नेपालमा मतदान बिस्तारै मापदण्डको रूपमा अगाडि बढिरहेको छ। संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रमको निर्वाचन सहायता परियोजनाको सहयोगले निर्वाचनका लागि योग्य मतदाताहरू तयार भइरहेका छन्। सरकारले पनि मतदानलाई थप प्रभावकारी र सक्षम बनाउन क्षमता विकास गरिरहेको छ। सन् २०१६ को अन्त्यसम्ममा नेपालको निर्वाचन आयोगले १६ वर्ष माथिका ५ लाख ३१ हजार ४ सय ४६ थप नागरिकलाई मतदाता नामावलीमा दर्ता गरिसकेको छ। ताजा तथ्यांकअनुसार फोटोसहितको बायोमेट्रिक मतदाता नामावलीमा कूल दर्ता गरिएका मतदाताहरूको संख्या करिब १४ करोड पुगेको छ। फोटोसहितको मतदाता नामावली जारी भएपछि नक्कली मतदाताहरूले मतदान गर्न पाउने छैनन्। यसले निर्वाचन आयोगलाई स्वतन्त्र, स्वच्छ र विश्वसनीय ढंगले निर्वाचन सम्पन्न गराउन थप अग्रसर बनाएको छ।

त्यसैगरी युएनडीपीको सहयोगले निर्वाचनसम्बन्धी प्रक्रियाहरूमा अर्थपूर्ण सहभागिताका लागि निर्वाचन आयोग नेपालले करिब ६० लाख नागरिकलाई यस वर्ष पनि छापा र विद्युतीय सञ्चार सामग्रीहरूमार्फत निर्वाचन, नयाँ संविधानमा निर्वाचनको व्यवस्था र प्रजातन्त्रबारे मतदाता शिक्षा दिएको थियो। यसका साथै थप ४ हजार २ सय ८८ नागरिकहरू विशेषतः युवा तथा सिमान्तकृत समुदायहरूलाई निर्वाचन सूचना तथा सञ्चार केन्द्रको घुम्टी केन्द्रबाट सु-सूचित गरिएको थियो।

जनता र संसदबीचको सम्बन्ध / संवाद प्रणाली सुदृढीकरण

एउटा बलियो एवम् सशक्त संसद्का लागि क्षमतामात्र हैन, जनस्तरबाट समावेशी दिशानिर्देश र सहयोग पनि आवश्यक पर्दछ। युएनडीपीको संसद् सहयोग

दिगो विकास
लक्ष्यहरूलाई अभि
बढी सशक्त ढंगले
पैरवी गर्ने
उद्देश्यले
सांसदहरूको एउटा
अनौपचारिक मञ्च
गठन भएको छ।

८,२८८

युवा तथा सिमान्तकृत समुदायका सदस्यलाई निर्वाचनसम्बन्धी शिक्षा प्रदान गरिएको छ।

परियोजनाले संसद्का विभिन्न भूमिकालाई सुदृढ तुल्याउनुका साथै महिला, युवा तथा सीमान्तकृत समुदायहरूको संसदीय मामिला तथा प्रक्रियाहरूमा सहभागिता बढाउन सहयोग गरेको छ।

सन् २०१६ मा संसदीय समितिहरूको कानून निर्माण र अनुगमन कार्य सुदृढ तुल्याउनमा परियोजनाले आफ्नो सहयोग केन्द्रित गर्‍यो। यसका लागि परियोजनाले ६ वटा संवैधानिक आयोगसँग सम्बन्धी विधेयकलगायत १३ वटा विधेयकहरूको विज्ञहरूद्वारा पुनरावलोकन गरायो। यसका साथै परियोजनाले यी विधेयकहरूमा केन्द्र तथा स्थानीयस्तरमा परामर्श कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सहयोग पुऱ्यायो। जनस्तरबाट यी कार्यक्रमहरूबाट प्राप्त दर्जनौं सुझावहरूले प्रस्तावित विधेयकहरूमाथि विधायकहरूलाई संशोधन प्रस्ताव हाल्न र समितिका दफावार छलफलहरूमा टेवा पुऱ्याउने छ। यसबाट जनमुखी कानून निर्माणमा सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ। यसका अतिरिक्त परियोजनाले सरकारका विकास गतिविधिहरूको स्थलगत संसदीय अनुगमन गर्ने कार्यमा समितिहरूलाई ४ वटा जिल्लाहरूको अनुगमन कार्यक्रममा सहयोग पुऱ्यायो। उक्त कार्यक्रमहरूबाट समितिलाई प्राप्त स्थलगत सिकाइले नयाँ औद्योगिक तथा व्यवसाय ऐनलाई महिला उद्यमीमैत्री बनाउन योगदान पुऱ्न गएको छ।

साथै, परियोजनाले विधायिका संसद्मा दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्रवर्द्धन गर्न पनि जोड दियो। यी लक्ष्यहरूलाई अभि बढी सशक्त ढंगले पैरवी गर्ने उद्देश्यले सांसदहरूको एउटा अनौपचारिक मञ्च गठन भएको छ। त्यसै गरी गतवर्ष परियोजनाले नयाँ थालनीका रूपमा खुल्ला सरकार साभेदारी अवधारणालाई संसदमार्फत् प्रवर्द्धन गर्न थालनी गर्‍यो।

यसका अतिरिक्त क्षमता अभिवृद्धिको कार्यक्रम अन्तर्गत विभिन्न तालिम तथा कार्यशालाहरूबाट १ सय ८८ जना सांसद र ७६ जना संसद् सचिवालय

कर्मचारीहरूले लाभान्वित भए । परियोजनाले संसद्को आन्तरिक प्रसारण कार्यमा समेत आफ्नो सहयोग जारी राख्यो । उक्त सहयोगले आमसञ्चारमाध्यमहरू मार्फत संसदीय सूचनामाथि जनताको पहुँच सहज हुनुका साथै ऐतिहासिक संविधानसभालगायत विधायिका संसद्का कामकारवाहीहरूको दस्तावेज भण्डारण गर्ने कार्यमा समेत टेवा पुगेको छ ।

संसदीय पहुँच कार्यक्रमअन्तर्गत सञ्चालित परियोजनाले ५ भिन्न स्थानहरूमा नमुना युवा संसद् कार्यक्रम सञ्चालन गर्‍यो, जसअन्तर्गत युवाहरूलाई उनीहरूकै सहभागितामा संसदीय प्रक्रियाहरूबारे जानकारी बनाउनुका साथै दिगो विकासका लक्ष्यहरूमा समेत संलग्न गराइयो । यस कार्यक्रमबाट ६ सयभन्दा बढी युवाहरू प्रत्यक्षरूपमा लाभान्वित भए भने अन्य लाखौँ जनता पत्रपत्रिकामा प्रकाशित सूचना र स्थानीय रेडियोहरूका प्रत्यक्ष प्रसारणबाट लाभ लिए ।

सामाजिक तथा राजनीतिक तनावको जोखिम न्यूनीकरण

नौ वर्ष लामो राजनीतिक कसरत र संविधानसभाका दुई निर्वाचनपछि सन् २०१५ मा नेपालले नयाँ संघीय संविधान पायो । बहुप्रतिक्षित संविधान जारी भएपछि वर्षौँदेखि कायम अन्यौल अन्त्य त भएको छ तर केही जातीय समुदाय तथा पहिचानमा आधारित समूहहरूले संविधानका केही अन्तरवस्तुमा तीव्र असन्तुष्टि जनाएकाले केही विवाद देखिएको छ । देशमा संविधान कार्यान्वयनसँगै नयाँ संघीय प्रणाली अवलम्बन भएपछि उत्पन्न असन्तुष्टिले समाजलाई धुवीकृत गर्‍यो । युएनडीपीको सामाजिक सद्भाव तथा लोकतान्त्रिक सहभागिता कार्यक्रम (एससीडीपी)ले विभाजित समुदायलाई एकै ठाउँमा ल्याउने काम गरिरहेका संयन्त्र तथा संस्थाहरूलाई सुदृढ बनाउन सहयोग गर्‍यो । साथै स्थानीय विकासका योजना तथा कार्यक्रममा सामाजिक सद्भावलाई एकीकृत गर्न

समुदायबीच तनाव हुनसक्ने विषय पहिचान तथा न्यूनीकरणनिमित्त युएनडीपीको सामाजिक सद्भाव तथा लोकतान्त्रिक सहभागिता कार्यक्रमले २,००० भन्दा बढी सरोकार वालालाई प्रशिक्षित गरेको थियो ।

सरकारी निकाय तथा नागरिक समाज सम्बद्ध संस्थाहरूलाई विभिन्न कार्यक्रम मार्फत सघायो ।

सन् २०१६ मा यस कार्यक्रमको सहयोगमा सञ्चालित परियोजनाले जिल्लाका नागरिक समाज सम्बद्ध स्थानीय १२ संस्थाहरू मार्फत् विगतमा आपसी असमझदारी भएका पृथक सामाजिक समूहहरू तथा धर्म-सम्प्रदायहरू, महिला, युवा तथा सीमान्तकृत समुदायहरूलाई एकै थलोमा ल्याएर छलफल चलायो । छलफलमा ती संस्थाहरूबीच मिलिजुली आपसी हितका लागि काम गर्ने समझदारी भएको थियो ।

समुदायबीच तनाव हुनसक्ने विषयहरूको पहिचान तथा न्यूनीकरणका निमित्त २ हजारभन्दा बढी सरोकार वालाहरूलाई प्रशिक्षित गरिएको थियो । यसैगरी परियोजना सञ्चालित जिल्लाहरूमा ८१ वटा विभिन्न कार्यक्रमहरू मार्फत् सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धन गर्न ४ हजारभन्दा बढी महिला, युवा, नागरिक समाजका सदस्यहरू, पत्रकारहरू तथा राजनीतिक नेताहरू सहभागी भएका थिए ।

नेपालमा बेलाबेला हुने द्वन्द्वमा भूमि सम्बन्धी विवाद एक प्रमुख कारण हो । परियोजनाको सहयोगमा १० प्रमुख राजनीतिक दलहरूले लैङ्गिकमैत्री भूमि नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नका लागि १२ बुँदे न्यूनतम साभा समझदारी तयार पारेका छन् । ती दलहरूले परम्परागत कृषि प्रणालीमा आधारित आर्थिक संरचनालाई बदलिँदो सामाजिक, आर्थिक, जनसांख्यिक तथा राजनीतिक सन्दर्भमा रूपान्तरण गर्ने र भूमिमा महिला, जोखिममा रहेका मानिसहरू तथा भूमिहीनहरूको पहुँच बढाउनका निमित्त प्रतिबद्धता व्यक्त गरेका छन् । अन्तरजातीय तथा राजनीतिक द्वन्द्वका जोखिमहरूलाई न्यूनीकरण गर्न र जातीय तथा वैचारिक समूहबीचको अन्तरधार्मिक तथा अन्तरजातीय तनावहरूलाई संवाद प्रक्रियामार्फत् समाधान गर्न परियोजनाले महत्वपूर्ण योगदान गरेको छ ।

शान्तिको एक दशक

सन् २०१६ मा नेपालमा विस्तृत शान्ति सम्झौता भएको १० वर्ष पुरा भयो । उक्त सम्झौताले दशक लामो विद्रोहको अन्त्य गर्दै नेपालको राजनीतिक द्वन्द्वको शान्तिपूर्ण अवतरणका लागि मार्ग प्रशस्त गर्‍यो ।

यसबीचमा मुलुकमा शान्ति प्रवर्द्धन गर्ने नीतिअनुसार दुई पटक संविधानसभा निर्वाचन भई संविधान निर्माणमा समावेशी बहस र समावेशीकरणमा उल्लेखनीय प्रगति भएको छ । यी प्रगतिहरू दिगो विकास लक्ष्यहरू प्राप्त गर्ने नेपालको प्रयासमा सहयोगी हुने आशा गरिएको छ । यसबाट दिगो विकास लक्ष्यका लागि शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजको प्रवर्द्धन, न्यायमा सबैको सहज पहुँच, सबै तहमा प्रभावकारी, उत्तरदायी र समावेशी संस्था निर्माणका लागि मार्ग प्रशस्त हुन्छ । नेपालले पूर्ण शान्ति प्रत्याभूत गर्न द्वन्द्वको मूल कारण पहिचान गरी सम्बोधन गर्नुपर्छ । फलस्वरूप संविधान कार्यन्वयन र सत्य निरूपण प्रक्रियाबाट द्वन्द्वपीडित परिवारलाई समेत न्याय दिलाउन सहयोग पुग्छ । दश वर्ष लामो दिगो शान्ति

पूर्व प्रमुख निर्वाचन आयुक्त भोजराज पोखरेल विस्तृत शान्ति सम्झौता भएको १० वर्ष मनाउन आयोजित कार्यक्रममा ।
© लक्ष्मीप्रसाद डाकुरी / युएनडीपी नेपाल

निर्माणको क्रममा युएनडीपीले विभिन्न महत्वपूर्ण क्षेत्रमा निम्न योगदान पुऱ्याएको छ :

सेना र हतियारको व्यवस्थापन: सुरक्षित र सफल रूपमा माओवादी लडाकूलाई नेपाली समाजमा पुनस्थापना गर्ने क्रममा युएनडीपीले करिब २० हजार माओवादी लडाकूको प्रमाणीकरणमा सहयोग गर्‍यो । यसमा संयुक्त राष्ट्रसंघ / युएनडीपीले नेपाल सरकारसँग पूर्व लडाकूको बिदाइ र पुनस्थापनाको संयुक्त रूपमा नेतृत्व गरेको थियो ।

निर्वाचन: शान्ति सम्झौतामा हस्ताक्षर भएको एक दशकमा, बायोमेट्रिक मतदाता दर्ता प्रक्रिया, मतदान

केन्द्रका जीआईएस नक्साङ्कन र मतदाता नामावलीमा महिला तथा सामाजिक बहिष्करणमा परेका समूहहरूको समावेशीकरणका लागि पैरवीबाट निर्वाचन प्रणाली सुधार गर्न युएनडीपीले नेपाललाई आर्थिक सहयोग प्रदान गरेको थियो ।

संविधान निर्माण प्रक्रिया: युएनडीपीले देशव्यापी सार्वजनिक सञ्चार अभियानमा, व्यक्तिगत र अनलाइन दुवै विधिमाफर्तु संविधान निर्माणमा नागरिकको भूमिका बढाउन सहयोग गर्‍यो । संविधान निर्माण प्रक्रियामा २० लाख जनताले आफ्नो धारणा समावेश गर्ने मौका पाए । युएनडीपीको प्रयासले संविधानसभामा सहभागिता र जोखिममा

परेका व्यक्तिहरूको धारणा समेट्न सम्भव बनायो ।

शान्तिका लागि संरचना: समुदायबीच विश्वास र सम्बन्ध स्थापित गर्नु अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ, तसर्थ युएनडीपीले सरकार का विकास कार्यक्रमहरूमा र मिडिया नीतिमा द्वन्द्व सम्बन्धी बिषयलाई समायोजन गराउन र “हानी नगर्ने” सिद्धान्त अवलम्बन गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ । युएनडीपीले तनावको अवस्था नियन्त्रणभन्दा बाहिर नजाओस् भन्ने उद्देश्यले प्रभावित समुदाय स्वयम्बाट समस्याको पहिचान गर्नु र त्यस्को समाधान पनि गर्नु भनि “पूर्व सूचना प्रणाली” स्थापना गर्न पनि सहायता प्रदान गरेको छ ।

इम्जा ताल

युएनडीपी र ग्लोबल इन्भायरोमेन्ट फेसीलिटीको सहयोगमा नेपाल सरकार जल तथा मौसम विज्ञान विभाग र नेपाली सेनाबाट स्थानीय समुदायसँगको सहकार्यमा उच्च हिमाली भेगस्थित इम्जा तालबाट पानी निकास गरी सगरमाथा क्षेत्रका ८७ हजार भन्दा बढि स्थानीयवासी र पर्यटकलाई ताल फुटेर हुनसक्ने सम्भावित प्रकोपबाट जोगाउने काम भएको छ ।

© कमलराज सिग्देल / युएनडीपी नेपाल

उत्थानशिलता प्रवर्द्धन

जलवायु परिवर्तनको कारण नेपाल ठूलो जोखिममा छ । बढ्दो तापक्रमले गर्दा खतरामा रहेका हिमतालदेखि वर्षायाममा आउने बाढी पहिरोले कृषिजन्य भूमिलगायत अन्य पूर्वाधारहरु जोखिममा परेका छन् । जलवायु परिवर्तनको मुख्य कारणको रूपमा रहेको विश्वव्यापी तापमानको वृद्धिलाई न्यून गर्न अत्यन्त जरूरी हुन आउँछ । दिगो विकास लक्ष्य १३ मा उल्लेखित जलवायु परिवर्तन र तिनको प्रभावको तत्काल सम्बोधन गर्नुपर्ने काम नेपालका लागि उच्च प्राथमिकताको विषय हो । बहुसंख्यक जनसंख्या बसोबास गर्ने ग्रामीण क्षेत्रका बासिन्दाको जनजीवन र जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनले सिधै पार्ने प्रतिकूल प्रभाव घटाउन प्रतिरोधी क्षमता निर्माण गर्नु अत्यावश्यक हुन्छ । मानिसहरूले जलवायु परिवर्तनका प्रभाव सामना गर्न प्रतिरोधी क्षमतामा विकास गर्नुका साथै स्वच्छ ऊर्जामा पहुँच विस्तार गर्न अत्यावश्यक देखिन्छ ।

नेपालमा ग्रामीण नवीकरणीय ऊर्जाको विस्तार

प्राकृतिक स्रोतले भरिपूर्ण नेपालमा दूला, साना जलविद्युत् र सौर्य ऊर्जा प्रणालीको विस्तारसँगै वैकल्पिक ऊर्जा प्रविधिमार्फत् ग्रामीण भेगका वासिन्दा लाभान्वित भएका छन् । देशका विभिन्न दुर्गम स्थानहरूमा वैकल्पिक ऊर्जा विस्तार गर्न सन् १९९६ देखि संयुक्त राष्ट्रसंघ विकास कार्यक्रम र विश्व बैंकजस्ता दातृ निकायहरूले ग्रामीण जीविकोपार्जनका लागि नवीकरणीय ऊर्जा कार्यक्रम मार्फत् नेपाल सरकारलाई सहयोग गर्दै आएका छन् ।

सन् २०१६ मा यस कार्यक्रमले नयाँ 'नवीकरणीय ऊर्जा अनुदान नीति तथा नवीकरणीय ऊर्जा अनुदान परिचालन कार्यविधि' बनाउन वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रलाई सहयोग गरेको छ । यस नयाँ नीतिले नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको लगानीको ढोका खोलेको थियो । यसबाहेक यो नयाँ नीतिले उपकरणहरूका साथसाथै ऊर्जामा अनुदान दिने व्यवस्था गरेको छ । यसले गर्दा ऊर्जा क्षेत्रको दिगो विकास र कार्यकुशलता बढ्ने अपेक्षा गरिएको छ । यस कार्यक्रमले गतवर्ष भूकम्प पछिको पुनर्निर्माण र पुनर्स्थापनाका कार्यमा पनि सहयोग गर्दै आएको छ । यस वर्ष ५३ हजार ८ सय ९८ घर परिवारका २ लाख ५३ हजार ३ सय २० व्यक्ति ऊर्जा सेवाबाट लाभान्वित भए । तीमध्ये १७ हजार ६ सय ८८ घर परिवारले सौर्य ऊर्जा र लघु जलविद्युत् आयोजनामार्फत् प्रत्यक्ष लाभान्वित भए भने अन्यले स्वास्थ्य र शिक्षा सेवाबाट लाभ प्राप्त गरे ।

यस कार्यक्रमले सन् २०१६ मा १०.६ किलोवाटको 'धादिङ सौर्य ऊर्जा आयोजना' अर्न्तगत, सीमान्तकृत चेपाङ समुदायका ४६ घर परिवारका लागि बत्ती बाल्नका लागि मिनी ग्रिड, खानेपानी र सिँचाइका लागि पम्प र सानो औद्योगिक केन्द्र स्थापना गर्न सहयोग गर्‍यो । उक्त केन्द्रमा फर्निचर उद्योग र अन्न

↑ नवीकरणीय ऊर्जाको पहुँचले ग्रामीण जीवनस्तरमा सुधार ल्याएको छ ।
© लक्ष्मीप्रसाद डाखुसी / युएनडीपी नेपाल

पिसने मिल जडान गरिएको छ । धादिङ सौर्य ऊर्जा आयोजनाका लागि कोरियाबाट आर्थिक सहयोग प्राप्त भएको थियो । यसैगरी सोही महादेवस्थान गाविसको उच्च माध्यामिक विद्यालयमा शिक्षाका लागि ऊर्जा कार्यक्रममा सहयोग गरी ग्रामीण क्षेत्रमा शिक्षण र सिकाइको आधुनिकीकरणका लागि कम्प्युटर र इन्टरनेट सुविधासमेत उपलब्ध गराइएको छ ।

विगतदेखि नै यस कार्यक्रमले वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रलाई उत्पादनमूलक ऊर्जा प्रयोगमा प्राविधिक सहयोग गर्दै आएको छ । यस वर्ष कार्यक्षेत्रका विभिन्न जिल्लाहरूमा ४ सय ४३ वटा लघु तथा मध्यम व्यवसायहरूको प्रवर्द्धनका साथै १ हजार १ सय जनालाई रोजगारी प्रदान गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ ।

जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सहयोग र स्थानीयको जीवनस्तरमा सुधार

सामुदायिक पूर्वाधारहरूमा गरिएका सानो उपलब्धिले पनि प्रकोपको समयमा धेरै फरक पर्दछ । नेपालमा झण्डै १९ लाखभन्दा बढी व्यक्ति जलवायु

परिवर्तनका असरले संकटमा परेका छन्। यस बाहेक १ करोडभन्दा बढी जनसंख्या बढ्दो जलवायु परिवर्तनको जोखिममा रहेका छन् (नापा, २०१०)। करीब तीन करोड जनसंख्या रहेको देशका लागि यो अति संकटको अवस्था हो। यो जोखिम सम्बोधन गर्न बेलायत सरकारको वैदेशिक सहयोग नियोग र युरोपियन युनियनको आर्थिक सहयोगमा मध्यपश्चिम तथा सूदूरपश्चिम विकास क्षेत्रका १४ जिल्लामा संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रमले नेपाल सरकारसँग मिलेर काम गरिरहेको छ।

सन् २०१६ को अवधिमा नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रमअन्तर्गत खानेपानी धारा निर्माण, सिँचाई तथा सुधारिएको चुल्होजस्ता ७ सय ३२ अनुकूलन कार्यहरू सञ्चालन गर्दा १ लाख ८० हजार भन्दा बढी जनसंख्या सहभागी भएका छन्। यसमा ४७ प्रतिशत महिला रहेका छन्। यसबाट गरिब तथा संकटमा रहेका समुदायको अनुकूलन क्षमतामा अभिवृद्धि हुनुका साथै कृषि उत्पादकत्व तथा आयआर्जनमा समेत वृद्धि भएको छ। साथै समय अनुकूल भौतिक संरचना निर्माणबाट उनीहरूले आफूलाई सुरक्षित महसुस गरेका छन्।

यो अवधिमा भएको अन्य उपलब्धिका साथै यस आयोजनाले धारा निर्माण मार्फत समुदायलाई स्वच्छ राख्न सहयोग गरेको छ भने पानी पोखरी, सिँचाई कुलो र वर्षायामको पानी संकलन गर्ने पोखरी निर्माण मार्फत कृषि उत्पादनमा योगदान गरी खाद्य सुरक्षामा सुधार ल्याएको छ। यो कार्यक्रमले जल संरक्षण गर्न समेत मद्दत गरेको छ। यसका साथै खाना पकाउने नयाँ प्रविधिकामा माध्यमबाट घर भित्रको धुँवा कम गरी महिलाहरूको स्वास्थ्यमा सुधार गर्न सहयोग गरेको छ।

वातावरण संरक्षणमा साना अनुदान कार्यक्रम

जलवायु परिवर्तनको असर विश्वव्यापी रूपमा देखिन थालेको छ। यसको नकारात्मक असर नेपालका

युएनडीपीको सहयोगमा नवीकरणीय उर्जा उत्पादनबाट

५३.८८८

घरघुरी लाभान्वित भएका छन्।

→ युएनडीपीको सहयोगमा खानेपानीको व्यवस्था भएपछि सुर्खेतको गढी गाउँका बासिन्दाले राहत महसुस गरेका छन्।
© युएनडीपी नेपाल

नेपालमा भण्डै

१५ लाख

भन्दा बढी जनसमुदाय जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित छन्

सिमान्तकृत समुदायमा अझ बढी देखिएको छ। संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम अन्तर्गत विश्व वातावरण कोष साना अनुदान कार्यक्रमले जैविक विविधता संरक्षण, जलवायु परिवर्तन, भू-क्षय तथा हानिकारक रसायन न्यूनीकरण गर्न नयाँ परियोजना सञ्चालन गर्दै आएको छ।

इँटा उद्योगबाट निस्कने धुवाँ वायु प्रदूषणको एक प्रमुख कारक हो। यस कार्यक्रमअन्तर्गत ललितपुरमा सञ्चालित परियोजनाले इँटाभट्टामा प्रयोग हुने २०% को इन्धनको खपत सामुदायिक वनबाट निस्कने गोलबाट विस्थापित गर्न सफल भएको छ। यस गोलको प्रयोग गर्दा सल्फर अक्साइड उत्सर्जनमा ९२% कमी आउनुका साथै इँटाको गुणस्तर तथा उत्पादन लागतमा कुनै फरक नपरेको पाइएको छ।

यसरी नै परियोजनाले कपिलवस्तु तथा सल्यानका दुइवटा सिमसार संरक्षणमा सहयोग गरेको छ। यसबाट सिमसारमा पानीको सतह बढ्न गई सिँचाइ सुविधामा वृद्धि भएको छ भने पर्यटनमा पनि टेवा पुगेको देखिन्छ।

जलवायु अनुकूलनमा महत्वपूर्ण योगदानले यस कार्यक्रमका चारवटा सहयोगी संस्थाहरू - मनहरी विकास संस्था, ग्रामीण प्रविधि केन्द्र नेपाल, माछापुच्छ्रे विकास संघ तथा राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण केन्द्र नेपालले बेलायत सहयोग नियोगद्वारा आयोजित जलवायु अनुकूलन प्रोत्साहन पुरस्कार जित्न सफल भएका छन् । यसैगरी स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने फोहर तथा रसायन व्यवस्थापनमा उत्कृष्ट कार्यको कदर स्वरूप जनस्वास्थ्य तथा वातावरण प्रवर्द्धन केन्द्रका अध्यक्ष तथा परियोजना टोली प्रमुख श्री रामचरित्र साह वातावरण संरक्षण पुरस्कार २०१६ बाट पुरस्कृत हुनु भएको छ ।

उच्चस्थानमा जोखिम न्यूनीकरण

युएनडीपीले नेपाल सरकार, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग र नेपाली सेनाको ईन्जिनियर विभागसँगको सहकार्यमा विश्वकै सबैभन्दा उच्च स्थानमा (समुद्र सतहभन्दा ५०१० मिटर) रहेको इम्जा हिमतालको

↑ इम्जा हिमतालमा सुरक्षात्मक संरचना निर्माण भएपछि जोखिम क्षेत्रका बासिन्दा दुक्क भएका छन् ।
 © कमलराज सिमेल / युएनडीपी नेपाल

समुद्र सतहभन्दा

५०१० मिटर

माथि रहेको इम्जा तालमा युएनडीपीले सुरक्षात्मक संरचना निर्माण गर्न सहयोग गरेको छ ।

जोखिम कम गर्न सहयोग गरेको छ । लगभग ७ हजार ६ सय करोड लिटर पानी जम्मा भएर बनेको इम्जा हिमताल विष्फोटनको उच्च जोखिममा रहेको र ताल फुटेर तल्लो क्षेत्रमा बसोबास गर्ने हजारौं मानिस र भौतिक संरचनाहरू जोखिममा पर्ने सम्भावना रहिआएको थियो । युएनडीपीले नेपाल सरकारसँग मिलेर इम्जा हिमतालको पानी निकास गरी तालको सतह ३.४ मिटर घटाइ जोखिम न्यूनीकरण गरेको छ । स्वचालित तथा समुदायमा आधारित पूर्व सूचना प्रणालीमार्फत् जोखिममा रहेका ८७ हजार स्थानीयबासी र पर्यटकलाई ताल फुटेर हुन सक्ने प्रभावित प्रकोपबाट जोगाउने काम भएको छ । परियोजनाले तराईको चुरे क्षेत्रबाट उत्पन्न भएका चार वटा नदी प्रणालीहरूमा करिब ९ किलोमिटर बाढी नियन्त्रण गर्न तटबन्ध निर्माणका साथै समुदायमा आधारित पूर्वसूचना प्रणाली सञ्चालनमा ल्याएको छ ।

विपद् जोखिम व्यवस्थापन

विपद् तथा जलवायु परिवर्तन जोखिमविरुद्ध नेपाली समुदायको उत्थानशीलता वृद्धि गर्ने कामलाई प्रमुखताका साथ अघि बढाइएको छ । सन् २०१६ मा युएनडीपीको बृहत्तर विपद् जोखिम व्यवस्थापन कार्यक्रमले बेलायत, युरोपियन कमिसन, जापान, कोरिया सरकार र युएनडीपी ट्रष्ट फण्डलगायतका विभिन्न दातृ निकायसँगको सहकार्यमा विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनीकरणसम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रम गर्दै आएको छ । गृह मन्त्रालयको नेतृत्वमा विपद् व्यवस्थापनको सेन्डाइ कार्ययोजना अनुसार राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण नीति तथा रणनीतिक कार्ययोजना तयार गर्ने काम शुरु भएको छ । जसका लागि २०७२ सालको भूकम्पबाट सिकाई र अनुभवसम्बन्धी तयार पारिएको प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिएको छ । राष्ट्रिय योजना आयोगको समन्वय र संयोजकत्वमा क्षेत्रीय र राष्ट्रियस्तरमा विपद् जोखिमलाई विकास योजना प्रणालीमा मूलप्रवाहीकरण

गर्ने काम सुचारु रहेको छ । यसका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन मूलप्रवाहीकरण निर्देशिका तयार भएको छ । सन् २०१६ को शुरुवातमा गरिएको जोखिम संवेदनशील विकास योजना तर्जुमासम्बन्धी अध्ययन राष्ट्रिय योजना आयोगलाई १४औं तीन वर्षीय योजनामा यी सवालहरू समावेश गर्न सहयोगी भएको छ । यसबाट भविष्यमा सम्बन्धित निकायहरूको वार्षिक कार्यक्रममा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि स्रोत विनियोजन हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

सन् २०१५ को भूकम्पबाट प्रभावित जिल्लाहरूमा पुनर्निर्माण र पुनर्लाभमा योगदान पुऱ्याउने यस आयोजनाको सन् २०१६ मा मुख्य प्राथमिकता रह्यो । करिब ६ सय कालिगढ तथा इन्जिनियरलाई सुरक्षित घर निर्माणसम्बन्धी तालिम दिइयो भने गोरखा, सिन्धुपाल्चोक र दोलखाका करिब २० हजार जनतालाई सुरक्षित घर निर्माणसम्बन्धी ज्ञान प्रदान

आपत्कालीन सेवा सञ्चालन केन्द्रहरूले प्रकोपको समयमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका छ ।

रुकुमको दुर्गम गाउँ घेत्माका वासिन्दालाई सिंचाई-कुलो निर्माणले जलवायु परिवर्तन अनुकूलित खेती गर्न सहज भएको छ ।

© युएनडीपी नेपाल

गरियो । सुरक्षित पुनर्निर्माणमा थप सहजीकरणका लागि युएनडीपीको यो कार्यक्रमले जापान र इकोको सहयोगमा काभ्रे, सिन्धुपाल्चोक र दोलखामा ८ वटा नमूना घर बनाउने कार्य शुरु गरेको छ । काभ्रेको पाँचखाल नगरपालिका तथा सिन्धुपाल्चोकको चौतारा र मेलम्ची नगरपालिकाले राष्ट्रिय भवन आचारसंहिता अनुसार घर निर्माण गर्न स्वीकृत दिन थालिएको छ । चौतारा नगरपालिकाले यसै वर्षदेखि जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग योजनासमेत स्वीकृत गरी लागू गरेको छ । इकोको सहयोगमा सिन्धुपाल्चोक र दोलखाका कूल १० गाविसहरूका घरधनीलाई सुरक्षित घर निर्माणमा प्राविधिक सहयोग गर्न थालेको छ ।

सन् २०१५ को भूकम्पको समयमा आपत्कालीन सेवा सञ्चालन केन्द्रहरूको प्रभावकारितालाई ध्यानमा राख्दै गृह मन्त्रालयको नेतृत्वमा थप ४ जिल्लामा आपत् कालीन सेवा सञ्चालन केन्द्र स्थापना गरियो । साथै यस कार्यक्रमले संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास

मन्त्रालयलाई राष्ट्रिय शीघ्र पुनर्लाभ ढाँचा तयार गर्न सहयोग गर्‍यो । यो दास्तावेजले कुनै विपद् आइपर्दा तत्काल नै पुनरुत्थान गर्न आवश्यक निर्देश गर्दछ ।

कोरिया सरकारको आर्थिक सहयोगमा चितवन र सिन्धुपाल्चोक तथा युएनडीपीको आफ्नै स्रोतमा सुर्खेत र दोलखा जिल्लाहरूमा एकीकृत जलवायु जन्य जोखिम व्यवस्थापनसम्बन्धी क्रियाकलापहरू कार्यान्वयनमा रहेका छन् ।

सन् २०१६ मा यी चार जिल्लाका करिब २० हजार घरपरिवारहरूलाई जीविकोपार्जन सुधार, वायो इन्जिनियरिङ र सामुदायिक साना पूर्वाधारहरूमा सहयोग गरी स्थानीय समुदायहरूको जोखिमको सामना गर्ने क्षमतामा अभिवृद्धि गरेको छ । जल तथा मौसम विभागको स्वामित्वमा १० वटा पूर्वसूचना प्रणालीहरू स्थापना गरिएका छन् । यस कार्यले तराई हिमाल र पहाडी क्षेत्रका जोखिममा रहेका वस्तीको प्रकोप न्यूनीकरणमा सहयोग गरेको छ ।

सबैका लागि दिगो ऊर्जा कार्यक्रम

दिगो विकास लक्ष्यअन्तर्गत सातौँ लक्ष्यले सर्वसुलभ, भरपर्दो, दिगो तथा आधुनिक ऊर्जाको पहुँच र दक्षताको सुनिश्चितता गर्दछ । सन् २०१५ देखि संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम र नर्वे सरकारले संयुक्त रूपमा सबैका लागि दिगो ऊर्जा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरी आवश्यक प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग गरिरहेका छन् । युएनडीपीको सहयोगमा नेपाल सरकारले 'सबैका लागि दिगो ऊर्जा' कार्यान्वयनको सन्दर्भमा नेपालको ऊर्जा अवस्थाको समीक्षित मूल्याङ्कन प्रतिवेदन प्रकाशित गरेको छ ।

सन् २०१६ मा परियोजनाले सरकारलाई ऊर्जाको पहुँच,

जल तथा मौसम विभागको स्वामित्वमा १० वटा पूर्वसूचना प्रणाली स्थापना गरिएका छन् ।

दिगो विकास लक्ष्यअन्तर्गत सातौँ लक्ष्यले सर्वसुलभ, भरपर्दो, दिगो तथा आधुनिक ऊर्जाको पहुँच र दक्षताको सुनिश्चितता गर्दछ ।

नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षतालगायतका विषय समेटिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गर्न मद्दत गरेको छ । समग्रमा यस राष्ट्रिय कार्ययोजनाले सबैका लागि दिगो ऊर्जाका मुख्य उद्देश्यहरूलाई राष्ट्र विकाससँग जोडेर रणनीतिक ढंगले ऊर्जा क्षेत्रमा उपलब्धी हासिल गर्न मद्दत गर्दछ । यस परियोजनामार्फत् लगानी कार्ययोजना तयार गरी सबैका लागि दिगो ऊर्जा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्यांकनको आधार तयार गरिनेछ । सबैका लागि दिगो ऊर्जामा पहुँच बढाउने उद्देश्यले यस कार्यक्रमअन्तर्गत विभिन्न किसिमका अभिमुखिकरण कार्यक्रमहरू गैरसरकारी संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा सन्चालित छन् ।

हरित जलवायु कोषका लागि नेपालको तयारी

संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रमको प्राविधिक सहयोगमा अर्थ मन्त्रालयद्वारा हरित जलवायु कोष तयारी कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको छ । यस आयोजनाले संयुक्त राष्ट्रसंघीय वातावरण कार्यक्रम (युएनईपी)को साभेदारीमा हरित जलवायु कोषबाट सहायता लिई नेपाल सरकारलाई जलवायु परिवर्तनको समस्या सम्बोधन गर्न सहयोग पुऱ्याउँदै छ ।

हरित जलवायु कोष जलवायु परिवर्तनको मुद्दा सम्बोधन गर्न हालसम्मकै सबैभन्दा ठूलो वित्तीय प्रणाली हो । आयोजनाले उक्त कोषबाट सहयोग लिनका लागि नेपाल सरकारको क्षमता निर्माणमा सहयोग गरेको छ । नेपालजस्ता अति कम विकसित देशले जलवायुसम्बन्धी परियोजना तथा गतिविधिका लागि उक्त कोषबाट सहयोग लिन सक्छन् । प्रापक राष्ट्रले उपलब्ध स्रोतको उचित प्रयोगका लागि आफ्नो संस्थागत क्षमता मजबुत बनाउनुपर्छ ।

पुनर्निर्माणका लागि प्राधिकरणलाई सहयोग

युएनडीपीले नेपालमा भूकम्पपछि पुनर्लाभ र भविष्यमा सुरक्षित रहने अवस्था निर्माणका लागि नेपाल सरकारलाई आवश्यक आर्थिक र प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्दै आएको छ । यसअन्तर्गत भूकम्पपछि छोटो समयमै थप आवश्यकता सम्बोधन गर्न आफ्ना कार्यक्रमहरूको पनि परिमार्जन गर्दै आएको छ ।

सन् २०१५ को विनाशकारी भूकम्पपछि पुनर्लाभ र विगतभन्दा सुरक्षित रहने अवस्था निर्माणका लागि नेपाल सरकार र जनतासँग युएनडीपीको साथ र सहयोग रहेको छ ।

सन् २०१६ को आरम्भबाट पूर्णरूपमा काम थालेको राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण (एनआरए) गठन भएपछि युएनडीपीले एनआरएका पुनर्लाभसम्बन्धी नीति, योजना, संयोजन र कार्यान्वयन अघि बढाउन प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराएको छ ।

युएनडीपीले सन् २०१६ मा मिडिया व्यवस्थापन र सुरक्षित आवास पुनर्निर्माण, प्राविधिको विषयमा क्षमता निर्माण गर्न

भूकम्पले ध्वस्त स्वास्थ्य चौकी पुनर्निर्माणमा सहभागी स्थानीयवासी ।
©युएनडीपी नेपाल

एनआरएलाई प्राविधिक विशेषज्ञहरू उपलब्ध गराएको थियो । यसबाट एनआरएलाई आफ्नो योजना कार्यान्वयन गर्न सजिलो भयो । प्राधिकरणले ठिक ढंगले पुनर्निर्माण गरी जनतालाई सेवा दिन यो सहयोग उपयोगी बन्यो ।

भूकम्पपछिको मुख्य काम गर्न युएनडीपी प्राधिकरणको एक प्रमुख साभेदारको रूपमा रह्यो । भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा पुनर्स्थापना र पुनर्लाभका कार्यक्रमहरू अगाडि बढाउन तथा पुनर्निर्माणका लागि पाँच वर्षे मार्गचित्र र विपदपछि पुनर्लाभ खाका (पीडीआरएफ) तयार गर्न युएनडीपीले विश्व बैंक र अन्य विकास साभेदार संस्थासँगै एनआरएलाई सहयोग पुऱ्याएको थियो ।

साथै यो कार्यान्वयनसम्बन्धी प्राथमिकता र बजेट निर्माणका लागि निर्देशक दस्तावेज हो । डीएफआईडी र जाइकाको साभेदारीमा, प्रकोप न्यूनीकरण, उचित मूल प्रवाहीकरण अवधारणा निर्माणमा युएनडीपीले सहयोग गरेको छ । भूकम्पबाट अति प्रभावित १४ जिल्लालाई पुनर्लाभ योजना र बजेट तर्जुमामा पनि युएनडीपीको सहयोग रहेको छ ।

अन्त्यमा, युएनडीपीले राष्ट्रिय तहको पुनर्लाभ संयोजन संयन्त्र बनाई सिन्धुपाल्चोक, गोरखा, दोलखा र काभ्रेमा एनआरएमार्फत् जिल्लास्तरमा प्रभावकारी संयोजन गर्ने संयन्त्र गठनमा सहयोग गरेको छ । यसबाट पुनर्निर्माणका लागि विषय पहिचान र कार्यान्वयनमा सहयोग पुग्नुका साथै साभेदारी संस्थाबीच समन्वय गरी काम गर्ने सहयोग पुगेको छ ।

स्वीडेनकी अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहयोग मन्त्री इसाबेला लोभिन भक्तपुरमा भ्रमनावशेष व्यवस्थापनसम्बन्धी एप अवलोकन गर्दै ।
© लक्ष्मीप्रसाद डाखुसी / युएनडीपी नेपाल

भक्तपुरमा आयोजित भूकम्पीय सुरक्षासम्बन्धी प्रदर्शनीमा राखिएका तस्वीर अवलोकन गर्दै एक स्थानीयवासी ।
© लक्ष्मीप्रसाद डाखुसी / युएनडीपी नेपाल

जलवायु अनुसार खेती

दुई वर्ष लगातार वर्षा नभएपछि जीवन महतोले वर्षौं देखि गर्दै आएको परम्परागत खेती संकटमा पऱ्यो । चितवन माडीका महतो निर्वाहमुखी खेतीमा आश्रित किसान हुन् । महतोको खेतमा यो वर्षामा पनि धान उत्पादन नभएपछि उनले केही नयाँ गर्ने विचार गरे ।

परम्परागत निर्वाहमुखी खेती गर्दै आएका नेपालका लाखौं अन्य किसान जस्तै महतोले खडेरीका कारण धान फलाउन नसकेपछि ६ जना परिवारलाई पालनपोषण गर्ने अन्य आम्दानीको स्रोत थिएन । उनलाई सुख्खा मौसममा फल्ने बाली आवश्यक थियो त्यसकारण उनले नयाँ विकल्प रोजे ।

त्यसपछि उनले आफ्नो खेतमा विकासे कागतीका १०७ बिरुवा रोपे । महतोले सुख्खा मौसममा पनि खेती गरी आम्दानीको राम्रो स्रोत देखे ।

महतोबाट प्रभावित भएर अन्यले पनि उनको सिको गर्न थाले । चितवनका महतो जस्तै जलवायु परिवर्तनको मारमा परेका लोकराज पोखरेल अर्का

किसान हुन् । उनले पनि सुख्खा मौसममा फल्ने बाली लगाउने निधो गरे ।

“जलवायु परिवर्तनसँगै परम्परागत कृषिमा भविष्य राम्रो नभएकाले सबै किसानले विकल्प खोजी गरिहेका थिए,” पोखरेलले भने, “त्यसकारण मैले कृषि कार्यालयमा सम्पर्क गरेर गौतम नामको गहुँको नयाँ बिऊ लिए, त्यो जातको गहुँ कम वर्षा हुँदा पनि दोब्बर उत्पादन भएको छ ।” त्यसबाट उनले पनि राम्रो आम्दानी गरे ।

परिवर्तित जलवायुअनुसार सुख्खा मौसममा फल्ने बाली लगाउन युएनडीपी र कोरिया सरकारको सहस्रान्दी विकास लक्ष्य कोषअन्तर्गत एकीकृत जलवायुजन्य विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रम र कोरियाली अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग (कोइका) बाट तालिम लिने महतो र पोखरेल पहिलो चरणका ३ हजार कृषकमध्ये पर्छन् ।

नेपालमा महतो र पोखरेल जस्तै अरु किसानलाई जलवायु परिवर्तनको असर नराम्ररी

परेको छ । छिट्टैपुट वर्षा र प्रतिकूल मौसमले खडेरी परेको अवस्थामा परम्परागत तरिकाको खेतिले एकदम कम उत्पादन हुने अवस्था आएको छ । सरकारी तथ्याङ्कले समेत सहस्रान्दीको पहिलो दशकमा मात्रै सुख्खायामका कारण ७५ करोड अमेरिकी डलर बराबरको नोक्सानी ब्यहोर्नु परेको अवस्था देखाएको छ, जसबाट अधिकांश गरिब र असहाय सहित १ करोड २० लाख नेपाली प्रभावित भएका थिए ।

“नेपालको उच्च हिमाली भेगदेखि धेरै समथर भूभाग घुमेको छु । हिमाली क्षेत्रमा हिउँ पग्लिएको देखिन्छ भने दक्षिणी

समथर क्षेत्रमा सुख्खायाममा खानेपानी अभाव र प्रत्येक वर्षायाममा बाढीले क्षति पुऱ्याएको देखिन्छ,” कोइका नेपालका नायव राष्ट्रिय निर्देशक इर्योड ली भन्नुहुन्छ- “नेपालको जलवायुमा भइरहेका प्राकृतिक फेरबदलका कारण हुने विभिन्न प्रकोप व्यवस्थापन गर्न नेपालीहरू सक्षम हुन आवश्यक छ ।”

युएनडीपी र कोरिया सरकार कोइका सहस्रान्दी विकास लक्ष्य कोषले जलवायु परिवर्तनको जटिल अवस्थामा नेपाली समुदायलाई नयाँ र दिगो ढंगले सम्बोधन गर्न महत्वपूर्ण सहयोग गरेको हो ।

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

सन् २०१६ मा नेपालमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा उल्लेख्य परिवर्तन देखिए । संस्थागत सुधारका प्रयासहरू भए । नयाँ संविधानले महिला र जोखिममा रहेकाहरूको अधिकारलाई समेट्यो । उनीहरूका लागि न्यायमा पहुँच र लोकतान्त्रिक समावेशीकरण प्रत्याभूत गरियो ।

युएनडीपीले असमानता वा न्यायसँग सम्बन्धित विभिन्न विधेयकका मस्यौदा पुनरावलोकन निमित्त विशेषतः सहयोग उपलब्ध गरायो । त्यसबाट गरिब र सीमान्तकृत समुदायसँग सम्बन्धित कानूनलाई अन्तिम रूप दिन संसदलाई सघाउ पुग्यो ।

युएनडीपीले यो वर्ष विपन्न तथा पछाडि पारिएका समुदायलाई न्यायमा सर्वसुलभ पहुँच दिलाउन निःशुल्क कानुनी सहायता अभिवृद्धि गर्‍यो । यसका लागि कानुन मन्त्रालय अन्तर्गतका निकायहरूसँग सहकार्य भएको थियो । निःशुल्क कानुनी सहायताअन्तर्गत सामाजिक कानुनी सेवा केन्द्र तथा अदालत परिसरमा सञ्चालित सूचना केन्द्रबाट ७३ हजार भन्दा बढी व्यक्ति लाभान्वित भए । त्यसमा धेरैजसो महिला, दलित र अन्य जोखिममा परेका समुदाय थिए ।

युएनडीपीले जातीय भेदभाव र छुवाछुत ऐन पुनरावलोकनमा राष्ट्रिय दलित आयोगलाई प्राविधिक तथा आर्थिक सहायता उपलब्ध गराएको थियो । द्वन्द्वपीडित साभ्ना चौतारी नामक संस्थासँगको साभ्नेदारीमा चेतनामूलक अभियान एवम् कार्यशाला सञ्चालन भयो । जसअन्तर्गत द्वन्द्वसँग सम्बन्धित यौन हिंसाको विषयमा १ सय ५० महिलालाई तालिम प्रदान गरियो । जिल्लातहमा युएनडीपीले तालिम दिएका कयौँ महिला नेतृहरू लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि व्यवहार परिवर्तन र जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यमा सक्रिय भएका छन् ।

युएनडीपीले निजामति सेवामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी नीति निर्माण तथा समावेशीकरणको विषय मूलप्रवाहीकरण निमित्त सामान्य प्रशासन मन्त्रालयलाई महत्वपूर्ण सहयोग प्रदान गर्‍यो । साथै लैङ्गिक संवेदनशील न्याय र न्यायालयको प्रक्रियासँग सम्बन्धित सामाग्री तयार गर्न राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठालाई सहयोग पुऱ्यायो ।

२०१६ मा युएनडीपीले महिला व्यवस्थापिका संसदको क्षमता अभिवृद्धिको लागि कार्यक्रमहरू गर्‍यो । महिला, युवा र अन्य जोखिममा परेका व्यक्तिलाई निर्वाचन प्रक्रियामा समावेश गर्‍यो । निर्वाचन

युएनडीपीले
सरकारलाई
असमानता र
न्यायसँग
सम्बन्धित कानूनहरू
संशोधन गर्न मद्दत
गरेको छ ।

आयोगले पनि तीन वर्षे लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्य योजना अनुमोदन गर्‍यो, जसको मूल उद्देश्य आगामी निर्वाचनमा महिलाको सशक्त संलग्नता हो ।

सन् २०१५ को भूकम्पबाट सबैभन्दा धेरै मारमा परेका महिला तथा जोखिममा परेका समुदायको पुनर्स्थापना तथा जिविका सहायता निमित्त राज्यका तर्फबाट सशक्त प्रयासको आवश्यक थियो । यसै सन्दर्भमा युएनडीपीको सहायतामा 'विपद्पश्चात पुनर्लाभ कार्ययोजना' तयार भयो । त्यसले सम्बन्धित व्यक्ति तथा समुदायलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा समेत अभिमुख गरायो ।

युएनडीपीले संयुक्त राष्ट्रसंघीय जनसंख्या कोषसँगको सहकार्यमा ४ नेपाली युवालाई २०१६ मा मनितामा आयोजित एसिया प्यासिफिक युथ एक्सचेन्ज कार्यक्रममा सहभागी हुन मद्दत गर्‍यो । दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त एवं एसियाली युवाको क्षमता अभिवृद्धि गर्न उक्त कार्यक्रम आयोजना भएको थियो ।

युएनडीपीले शान्तिको क्षेत्रमा उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने एसियालीलाई हरेक वर्ष पुरस्कार प्रदान गर्दै आएको छ । सन् २०११ देखि वितरित शान्ति पुरस्कार थुप्रै नेपालीले प्राप्त गरिसकेका छन् । नेपालबाट यस वर्षको पुरस्कार थारु समुदायका महिला तथा किशोरीको हकका निमित्त आवाज उठाउँदै आएका युवा नेतृ वसन्ती चौधरीले प्राप्त गरेका छन् । स्वयम् एक पूर्व-कमलरी वसन्ती जीवनको यो कालखण्डमा पूर्वकमैयाहरूको हितका निमित्त होमिएकी छिन् र उनीहरूको हकअधिकारमा केन्द्रित संस्थाको नेतृत्व गर्छिन् । 'यो अवाडले मलाई पूर्व-कमैया समुदायको हकअधिकार निमित्त थप काम गर्न हौस्याएको छ,' उनले भनेकी छिन् । युएनडीपीको बैंकस्थित केन्द्रीय कार्यालयले यो पुरस्कारको व्यवस्थापन गर्छ ।

विपद् प्रतिकार्यमा अपाङ्गतालाई प्राथमिकता

सन् २०१५ को भूकम्पपछि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले निकै अप्ठ्यारा चुनौती सामना गर्नुपर्थ्यो । कतिपय अवस्थामा राहत तथा अन्य सहयोग कार्यक्रममा समेत उनीहरूलाई न्यायोचित व्यवहार नभएको अवस्था देखियो ।

सन् २०१६ मा युएनडीपीले गरेको अध्ययनअनुसार भूकम्पपछि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई अत्यावश्यक सेवा सुविधा प्रवाह गर्ने कार्यमा धेरै चुनौतिहरू देखिए । अध्ययनले नेपालमा अपाङ्गतासम्बन्धी वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गर्दै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई विपद्जोखिम न्यूनीकरण निमित्त अभिमुख गर्नुपर्नेमा जोड दिएको छ ।

युएनडीपीले सोसल साइन्स बहा: र राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघ नेपालसँगको सहकार्यमा 'विपद्, अपाङ्गता र भिन्नता: भूकम्पपश्चातको अवस्थामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले नेपालमा सामना गरेको चुनौती सम्बन्धी अध्ययन' विषयक प्रतिवेदन तयार गऱ्यो । यो प्रतिवेदन अपाङ्गता भएका व्यक्तिका अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धी, दिगो विकास लक्ष्य र विपद्सम्बन्धी जोखिम न्यूनीकरण (सेन्डाई) कार्ययोजना नेपालमा लागू गर्न सहयोगी पुस्तक

समेत हो । विपद् सम्बोधन रणनीति र व्यवस्थापन योजनामा अपाङ्गताको विषयलाई एकीकृत गर्न यो प्रतिवेदनले आगामी दिनमा स्थानीय सरकार र अन्य साभेदार समेतलाई सहयोग पुऱ्याउने छ ।

प्रतिवेदनले सबै संस्थागत सेवा प्रदायकमार्फत् पुनर्लाभका लागि दीर्घकालीन सहयोग प्रदान गर्न एवम् विपद् सामना निमित्त क्षमता अभिवृद्धि प्रक्रियामा तत्कालै अपाङ्गता भएका व्यक्ति समावेश गर्न सुझाएको छ । यसले विद्यमान कमीकमजोरी सच्याएर अपाङ्गतासम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि गर्न सिफारिस गरेको छ ।

प्रतिवेदनले अपाङ्गताको मुद्दालाई विकासका सबै क्षेत्रमा समावेश गरी दिगो विकास लक्ष्यलाई कार्ययोजनाको रूपमा अघि सार्न पनि सिफारिस गरेको छ । प्रतिवेदनले सिफारिस गरेका अन्य मुख्य सुधारहरू निम्नानुसार छन् :

स्वास्थ्य सेवामा पहुँच : भौगोलिक कारणले प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा कुनै ठाउँ विशेषमा केन्द्रकृत हुँदा विकट क्षेत्रका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई स्वास्थ्य सेवा सहजै प्राप्य छैन । यो अवस्थाको अन्त्य गरी प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा

© निरञ्जन श्रेष्ठ

सर्वसुलभ बनाइनुपर्छ ।

पुनर्स्थापना र सहयोगी प्रविधि :

विपद्पूर्व र पश्चात् स्वास्थ्य सुविधामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न नेपालभर क्षमता अभिवृद्धि र सेवा विस्तार गर्नु पर्दछ ।

पुनर्लाभका लागि दीर्घकालीन

सहयोग : विपद्पश्चात् अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई स्वास्थ्य उपचार,

पुनर्स्थापना, परामर्श र अन्य सेवा आवश्यक हुन्छ ।

मनोपरामर्शको व्यवस्था :

विपदपछिको समयमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई आवत जावत गर्न र आफ्नो समस्या भन्न विशेष चुनौतीहरू सामना गर्नु पर्ने हुँदा विपदपछिका प्रतिकार्यमा मनो सामाजिक सेवा तथा परामर्श पनि समावेश गर्नु पर्दछ ।

मतदाता शिक्षा कार्यक्रममा सहभागी एक सुस्त युवक भएका युवा आफ्नो परिवारसँग मोबाइलबाट भिडियो कल गर्दै।
© रोचन कडारिया

एनपिस अवार्डबाट सम्मानित पूर्व-कमलरी वसन्ती चौधरी
© एन पिस नेटवर्क

युएनडीपी परिसरमा निर्मित लैंगिकमैत्री शौचालय।
© युएनडीपी नेपाल

महिला हिसाविरुद्धको अभियानका क्रममा
सुन्तले रंगमा सजिएको पाटन दरबार क्षेत्र ।
© लक्ष्मीप्रसाद डाखुसी / युएनडीपी नेपाल

संयुक्त राष्ट्रसंघीय स्वयंसेवकहरू

संयुक्त राष्ट्रसंघीय स्वयंसेवक (युएनभी) कार्यक्रम नेपालमा १९७४ देखि सुरु भएको हो । यसले स्वयंसेवाको माध्यमबाट शान्ति र विकासमा सहयोग पुऱ्याउँछ । हाल यसअन्तर्गत नेपालमा १ सय ३ जना स्वयंसेवक छन् । उनीहरूले युएनडीपी, युएनएफपीए, युनिसेफ, आईओएम, डब्लूएफपी र आवासीय निर्देशकको कार्यालय (आरसीओ) लगायत संयुक्त राष्ट्रसंघीय संस्थासँग साभेदारीमा आवश्यक काम गर्दै आएका छन् ।

© लक्ष्मीप्रसाद डारकुसी / युएनडीपी नेपाल

युएनभीले सन् २०१६ मा युएनडीपीसँगको साभेदारीमा भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण र बृहत् पुनर्लाभका कार्यमा स्वयंसेवक खटाएको थियो । साथै युएनडीपीको स्थानीय शासन सहायता कार्यक्रममा पनि युएनभीले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्‍यो ।

विपद् व्यवस्थापन तथा पुनर्निर्माणमा सहयोग

भूकम्पलगत्तै युएनडीपी र युएनभीले भग्नावशेष व्यवस्थापन कार्यमा सयौंको संख्यामा इन्जिनियरसहित राष्ट्रिय स्वयंसेवक टोली परिचालन गरेको थियो । भूकम्पपछि राहतको कामसँगै पुनर्लाभ प्रक्रिया अघि बढ्यो । त्यसपछि युएनडीपीको एकीकृत विपद् जोखिम व्यवस्थापन कार्यक्रम (सीडीआरएमपी) अन्तर्गत युएनभी स्वयंसेवकहरूले सुरक्षित भवन निर्माणबारे चेतना अभिवृद्धि अभियान चलाए । युएनभीले सरकारको पुनर्निर्माण अभियानमा समेत सहयोग गर्‍यो ।

युएनभीले सन् २०१५ को भूकम्पपछिका पुनर्निर्माणमा आफूले गरेका प्रयासहरूका विषयमा प्रतिवेदन सार्वजनिक गरेको थियो । त्यसमा स्वयंसेवकहरूले गरेका कामहरूको सविस्तार वर्णन गरिएको छ ।

सरकारी प्रणाली सुधारमा युवा सहयोग

संयुक्त राष्ट्रसंघीय संयुक्त कार्यक्रमअन्तर्गत स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रमले नेपालका ७५ वटै जिल्लामा सरकारी प्रणाली सुधारनिमित्त सहयोग गरेको छ । युएनडीपी, युएनएफपीए, युएन वुमेन र युनिसेफ संलग्न कार्यक्रमले परम्परागत प्रशासकीय कार्यप्रणालीलाई विद्युतीय ढाँचामा रूपान्तरण गर्न १० जना राष्ट्रिय युएन स्वयंसेवक परिचालन गरेको थियो । युएनभी नेपालले संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयमा पनि १० जना आईसीटी विशेषज्ञ खटाएको थियो । विद्युतीय प्रणालीमा जाँदा सरकारी सेवालाई समुदायका सेवाग्राहीसमक्ष नजिक पुर्याउन थप सहयोग पुगेको थियो ।

स्वयंसेवकको सिकाइ र पैरवी

युएनडीपीको सहयोगमा युएनभीको नेपाल फिल्ड इकाईले स्वयंसेवकहरूको निरन्तर सिकाइका लागि काम गर्दै आएको छ । इकाईले युएन स्वयंसेवकलाई नतिजामूलक व्यवस्थापन, अनुगमन तथा मूल्यांकनसम्बन्धी तालिम-प्रशिक्षण प्रदान गर्दै आएको छ । समयानुकूल परिष्कृत ज्ञानबाट स्वयंसेवकहरूको कार्यक्षमता अभिवृद्धिका साथै परियोजनालाई थप उपलब्धमूलक बनाउन मद्दत पुग्छ ।

भूकम्पपछिको एक वर्षभन्दा बढी समय युएनडीपीलगायत नेपालस्थित सम्पूर्ण संयुक्त राष्ट्रसंघीय नियोगको संयुक्त पहलमा स्वयंसेवालाई अभै प्रभावकारी बनाउन युएनभीको प्रयास रह्यो । यसै प्रयासको फलस्वरूप अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय युएन स्वयंसेवकहरू सन् २०१८ मा सुरु हुने संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास सहायता कार्ययोजनाको संयोजननिमित्त एकसाथ कार्यरत छन् ।

→ संयुक्त राष्ट्रसंघका उपमहासचिव जान एलियासान सन् २०१६को नेपाल भ्रमणको क्रममा संयुक्त राष्ट्रसंघीय स्वयंसेवकहरूसँग कुराकानी गर्दै ।
© युएनडीपी नेपाल

युएनडीपी नेपाल र संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रणाली

50
YEARS

Empowered lives. Resilient nations.

युएनडीपी नेपालले आफ्नो
स्थापनाको ५०औं वर्षगांठ
मनाउदै ।
© लक्ष्मीप्रसाद डाखुसी /
युएनडीपी नेपाल

सन् २०१६ मा युएनडीपीले स्थापनाको ५० औं वर्षगाँठ सम्पन्न गयो । स्वर्ण जयन्तीको यो अवसर एउटा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाले राष्ट्रिय मञ्चमा बनाएको कोसेढुंगा हो । पाँच दशकको इतिहास स्वयंमा ढूलो पाठ पनि हो ।

युएनडीपीको नेपाल कार्यालय सन् १९६३ मा स्थापना भएको थियो । त्यसको केही वर्षपछि औपचारिक रूपले कार्यारम्भ भयो । यो अवधिमा युएनडीपीले नेपाली जनताको जीवनस्तर उत्थाननिमित्त सरकार, नागरिक समाज र सामुदायिक समूहहरूसँग सहकार्य गर्दै आएको छ । साथै विकास परियोजनाहरूमा साभेदार संस्थासँग सहकार्य पनि जारी छ ।

हाल युएनडीपीमा २ सय ३ कर्मचारी कार्यरत छन् । त्यसमा ३२ प्रतिशत महिला छन् । यो संख्यामा केही करार सेवाका पनि छन् । यो जनशक्ति संस्थाको पञ्चवर्षीय कार्यक्रमका लक्ष्य प्राप्तिनिमित्त निरन्तर क्रियाशील छ ।

युएनडीपी संयुक्त राष्ट्रसंघ परिवारको एक सदस्य हो । यसले विभिन्न साभेदार संस्थासँग विविध कार्यदेशान्तर्गत दिगो विकास र अन्य महत्वपूर्ण मुद्दानिमित्त काम गरिरहेको छ । यसका साभेदार संस्थाहरू युनिसेफ, युएनईपी, युएनएफपीए, युएनएचसीआर, आईएलओ, आईओएम, एफएओ, युएन ह्याविट्याट, युएनसीडीएफ, युएनभी र युएनवुमन हुन् । ती साभेदारहरूसँगका संयुक्त कार्यक्रममा आप्रवासन विकास, लैंगिक समानता र महिला अधिकार, मानव अधिकार, भूमि र वातावरणसम्बन्धी महत्वपूर्ण मुद्दाहरू छन् ।

युएनडीपीले पछिल्ला वर्षमा आफ्ना कार्यक्रममा संयुक्त राष्ट्रसंघका अवधारणा समायोजन गर्न विभिन्न कार्यदलको नेतृत्व गरिसकेको छ । यसले लैंगिक सवाल, युवा, सञ्चार, एचआईभी र दिगो विकास लक्ष्यको हकमा सह-अध्यक्षता गरेको छ ।

सन् २०१६ मा युएनडीपी र अन्य साभेदार संस्थाको संयुक्त प्रयासमा महिला तथा किशोरी हिंसाविरुद्ध १६ दिन लामो सार्वजनिक चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सम्पन्न भयो । देशभर दिगो विकास लक्ष्यसम्बन्धी चेतना अभिवृद्धिनिमित्त अन्तरक्रिया तथा प्रदर्शनी भए । साथै नेपालमा एचआईभी अन्त्यनिमित्त सन् २०२० को लक्ष्य तर्जुमा लगायतका कार्यक्रमहरू पनि भए ।

युएनडीपीले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धमा संस्थागत भूमिका हुने गरी आफ्नै कार्यालयमा समेत केही उदाहरणीय प्रयास अगाडि बढाएको छ । वातावरण मैत्री ढंगले कार्यालय परिसरभित्रका सबै बत्ती लिड प्रविधिमा बदलिएका छन् । संयुक्त राष्ट्रसंघीय कार्यालयमा सौर्य प्यानल जडान गरिएको छ । यी सबै प्रयासबाट वार्षिक रु.४००,००० (चार लाख) बराबरको खर्च कटौती भएको छ र डिजेलबाट सञ्चालित जेनेरेटरमाथिको निर्भरतासमेत घटेको छ ।

संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास सहायता कार्ययोजना (२०१३-२०१७) मार्फत युएनडीपीले नेपालमा १५ अन्य एजेन्सीसँग सहकार्य गर्दै आएको छ ।

आर्थिक सहयोग र साभेदारी

युएनडीपी नेपालले सन् २०१६ मा आफ्नो कोष, द्विपक्षीय एवं बहुपक्षीय साभेदार तथा अन्य निकायबाट प्राप्त कुल ३.७७ करोड अमेरिकी डलर खर्च गरी विभिन्न परियोजना सफल ढंगले कार्यान्वयन गर्‍यो । यस वर्ष युएनडीपीद्वारा स्वीकृत बजेटको ९० प्रतिशतभन्दा बढी खर्च भएको थियो ।

कुल रकमको १८.४९ प्रतिशत आफ्नो मुख्यकोष तथा ८१.५१ प्रतिशत द्विपक्षीय, बहुपक्षीय र अन्य साभेदार निकायबाट परिचालन गरिएको थियो ।

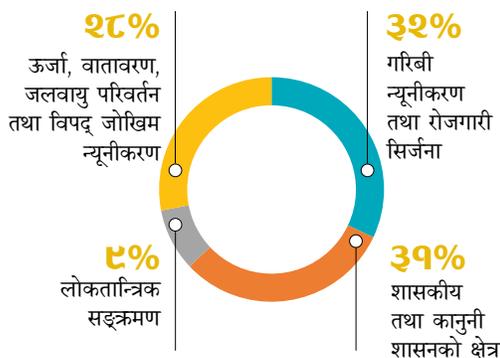
प्राप्त रकममध्ये भन्डै ४१ प्रतिशत गरिबी निवारण र रोजगारी सिर्जनामा लगानी गरिएको थियो भने सुशासन र कानुनी शासनमा ३१ प्रतिशत, ऊर्जा, वातावरण, जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण परियो जनाका लागि २८ प्रतिशत रकम खर्च भएको थियो ।

सन् २०१६ मा नेपाल सरकारले युएनडीपीसँगको साभेदारीमा सञ्चालित परियोजनामा आफ्नै स्रोतबाट १० लाख अमेरिकी डलर लगानी गरेको थियो ।

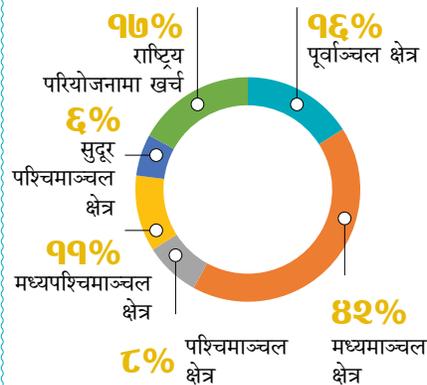
मानव विकास सूचांकमा कमजोर देखिएका मध्यपश्चिम र सुदूरपश्चिम विकास क्षेत्रमा १७ प्रतिशत रकम खर्च गरिएको थियो । युएनडीपीले दिगो विकास लक्ष्य १६ का लागि २४ प्रतिशत, लक्ष्य १३ का लागि १८ प्रतिशत र लक्ष्य ५ का लागि २० प्रतिशत बजेट खर्च गरेको थियो ।

सन् २०१६को खर्च वितरण (स्रोत अनुसार)

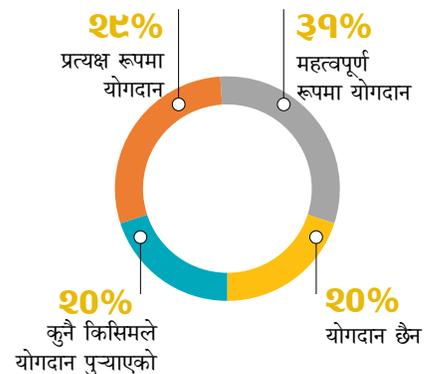
दाताहरू	अमेरिकी डलरमा	प्रतिशत
अस्ट्रेलिया	८,५४७,९४३	२२.६४%
युएनडीपी मूल कोष	६,९८१,४६९	१८.४९%
ग्लोबल इन्भाएरोमेन्ट फ्यासिलिटी	४,७८८,७६३	१२.६९%
युरोपियन युनियन	३,५६४,९४५	९.४४%
डेनमार्क	२,६२७,३६०	६.९६%
संयुक्त अधिराज्य	२,५५४,१२९	६.७७%
गणतन्त्र कोरिया	१,७३१,७३१	४.५९%
नर्वे	१,६६२,१०९	४.४०%
फिनल्यान्ड	१,०१२,८२२	२.६८%
नेपाल	१,०११,६३३	२.६८%
मल्टी पार्टनर ट्रस्ट फन्ड	९४९,८७१	२.५२%
मरिसस गणतन्त्र	६८०,८८७	१.८०%
इन्टरनेसनल मेडिकल क्रप्स	२४२,८०४	०.६४%
जापान	४००,३५७	१.०६%
ब्रिज हेड फाउन्डेसन	१७३,९१०	०.४६%
युएनडीपी	१९७,८१९	०.५२%
इन्टेल फाउन्डेसन	१५४,२६३	०.४१%
स्वीडेन	१३४,०९०	०.३६%
युएन वुमन	१०२,७९९	०.२७%
स्विजरल्यान्ड	३५,३९५	०.०९%
अन्य स्रोतहरू	१९४,०८६	०.५३%
कुल	३७,७४९,९८५	१००.००%

विषयगत क्षेत्रका आधारमा खर्च

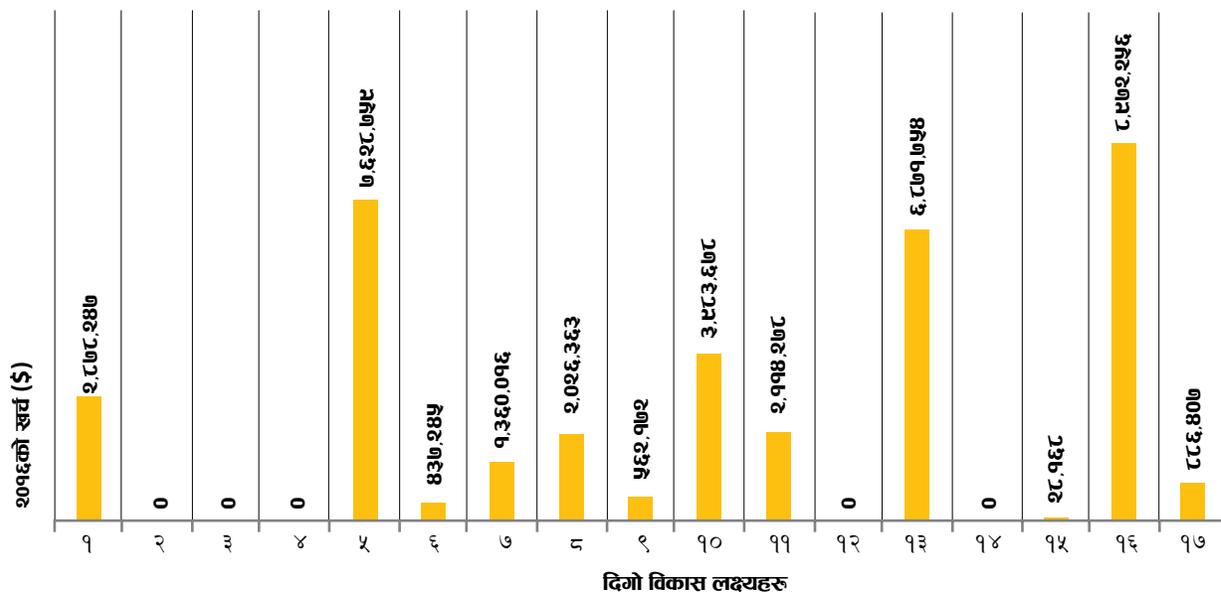

क्षेत्रगत आधारमा खर्च

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणमा खर्च

दिगो विकास लक्ष्यका आधारमा खर्च

LEGEND

१. गरीबीको अन्त्य	९. स्वच्छ पानी तथा सरसफाइ	१०. असमानता न्यूनीकरण	१४. जलमुनिको जैविक विविधताको संरक्षण
२. भोकमरीको अन्त्य	७. स्वच्छ ऊर्जामा सहज पहुँच	११. दिगो सहर र समुदायहरू	१५. जमिनमाथिको जैविक विविधताको संरक्षण
३. स्वस्थ र सम्मुन्नत समाज	८. मर्यादित रोजगार तथा आर्थिक वृद्धि	१२. जिम्मेवार पूर्ण उपभोग तथा उत्पादन	१६. शान्ति, न्याय र सशक्त निकाय
४. गुणस्तरीय शिक्षा	९. उद्योग पूर्वाधार र नवीन सिर्जना	१३. जलवायुमा परिवर्तनमा तत्काल पहल	१७. लक्ष्य प्राप्तीका लागि साभेदारी
५. लैङ्गिक समानता			

युएनडीपी

योगदान पुऱ्याउने साभेदारहरू

नोटः यस सूचीमा द्विपक्षीय र बहुपक्षीय दाताहरूमात्र समेटिएका छन् ।
दाताहरूको पूर्ण सूचीका लागि कृपया “आर्थिक सहयोग र साभेदारी” हेर्नुहोस् ।

अस्ट्रेलिया

डेनमार्क

यूरोपेली संघ

फिनल्याण्ड

जर्मनी

जापान

मरीशस

नेपाल

नर्वे

गणतन्त्र कोरिया

स्वीडेन

स्विजर्ल्यान्ड

संयुक्त अधिराज्य

युएनडीपी नेपालको स्थलगत उपस्थिति

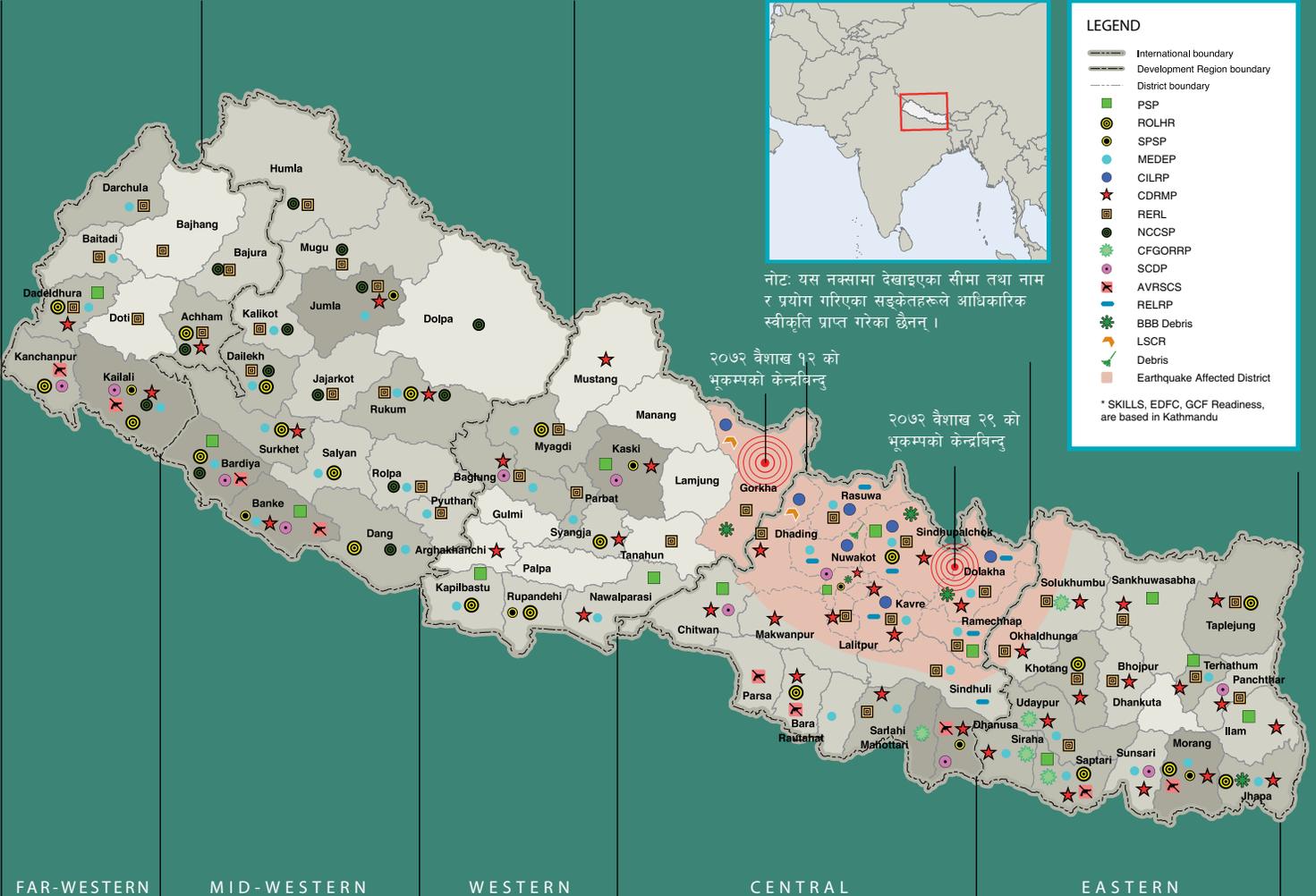
२०१७ जनवरी सम्मको स्थिति

नोट: यस नक्सामा देखाइएका सीमा तथा नाम र प्रयोग गरिएका सङ्केतहरूले आधिकारिक स्वीकृति प्राप्त गरेका छैनन् ।

LEGEND

- International boundary
 - Development Region boundary
 - District boundary
 - PSP
 - ROLHR
 - SPSP
 - MEDEP
 - CILRP
 - CDRMP
 - RERL
 - NCCSP
 - CFGORRP
 - SCDP
 - AVRSCS
 - RELRP
 - BBB Debris
 - LSCR
 - Debris
 - Earthquake Affected District
- * SKILLS, EDFC, GCF Readiness, are based in Kathmandu

FAR-WESTERN

MID-WESTERN

WESTERN

CENTRAL

EASTERN

काठमाडौंमा आयोजित नमुना महिला युवा संसदमा
भागलिदै विभिन्न जिल्लाका प्रतिनिधिहरु ।
© युएनडीपी नेपाल

भेलरी जुलियाण्ड आवासीय प्रतिनिधी
रेनो मेयर राष्ट्रिय निर्देशक
सोफी केमखाजे उप राष्ट्रिय निर्देशक
कृष्ण राज अधिकारी प्रशासन प्रमुख
कमलराज सिग्देल सञ्चार प्रमुख
लेसली राइट सञ्चार सल्लाहकार
त्र्यचा रञ्जितकार सञ्चार विश्लेषक
पिना श्रेष्ठ युएन स्वयंसेवक (सञ्चार)

यो प्रतिवेदन टोली प्रमुख, कार्यक्रम अधिकृत तथा परियोजना सञ्चार अधिकृतहरूबाट प्राप्त सल्लाह सुभावका आधारमा तयार पारिएको हो ।

डिजाइन् तथा छपाई प्रक्रिया : **दि स्वक्वायर डिजाइन् कम्युनिकेसन प्रा.लि.**
ज्वागल, कुपोन्डोल, ललितपुर, नेपाल
फोन नं. +९७७ १ ५२६० ९६३/५५३१ ०६३
business@thesquare.com.np

www.thesquare.agency

नेपालमा छापिएको

संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम

संयुक्त राष्ट्रसंघ भवन, ललितपुर

फोन नं. (९७७-१) ५५२३२००

फ्याक्स नं. (९७७-१) ५५२३९९१/५५२३९८६

50
YEARS

Empowered lives. Resilient nations.

www.np.undp.org

www.facebook.com/undpnepal

www.twitter.com/undpnepal

www.youtube.com/undpnepal